

Katedra: Katedra geografie

Studijní program: B1301 Geografie

Studijní obor: Geografie - Historie

Migrace na Šluknovsku v kontextu dějin 20. století

The migration in the area of Šluknov in the context
of 20th century.

Bakalářská práce: 13-FP-KGE- 25

Autor:

Martin VYŠOHLÍD

Podpis:

Vedoucí práce: RNDr. Vávra Jaroslav, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
68	0	30	7	4	12

V Liberci dne: 29. 7. 2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Martin Vyšohlíd
Osobní číslo: P10000623
Studijní program: B1301 Geografie
Studijní obory: Historie se zaměřením na vzdělávání
Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)
Název tématu: Migrace na Šluknovsku v kontextu dějin 20. století
Zadávající katedra: Katedra geografie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

1. Interpretovat vývoj migrace v oblasti Sudet se zaměřením na Šluknovsko.
2. Interpretovat vliv dějinných událostí na nynější strukturu obyvatelstva Šluknovska.

Metody:

1. Analýza pramenů a odborné literatury
2. Vlastní výzkum pomocí rozhovorů
3. Interpretace pramenů, odborné literatury a vlastního výzkumu

Požadavky:

1. Řešit odborné literatury a zdrojů k tématu BP
2. Zaměření práce na Šluknovský výběžek se zvýšenou podrobností pro město Šluknov

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 45 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná
Seznam odborné literatury:

1. **BRANDES, Detlef a Petr DVOŘÁČEK.** Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, 499 s. Obzor, sv. 39. ISBN 80-726-0070-2.
2. **BRANDES, Detlef a Petr DVOŘÁČEK.** Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 1999, 657 s. Obzor (Prostor), sv. 27. ISBN 80-726-0017-6.
3. **STANĚK, Tomáš a Petr DVOŘÁČEK.** Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: (1918-1948) : studijní materiál. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992, 111 s. Amosium servis pedagogium, sv. 36. ISBN 80-854-9804-9.
4. **VALENTOVÁ, Vladimíra, Helena JÁCOVÁ a Jaroslava SYROVÁTKOVÁ.** Socio-demografický průzkum důvodů úbytku obyvatelstva města Šluknova. Vyd. 1. V Liberci: Technická univerzita, 2010, 203 s. ISBN 978-80-7372-665-2.
5. **ZIMMERMANN, Volker a Petr DVOŘÁČEK.** Sudetští Němci v nacistickém státě: politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety, (1938-1945). V českém jazyce vyd. 1. Praha: Argo, 2001, 577 s. Obzor (Prostor), sv. 36. ISBN 80-720-3390-5.

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2013**
Termín odevzdání bakalářské práce: **25. dubna 2014**

doc. RNDr. Miroslav Beneš, CSc.
děkan

L.S.

RNDr. František Muzga, Ph.D.
vedoucí katedry

číslo **317/13**

Čestné prohlášení

Název práce: Migrace na Šluknovsku v kontextu dějin 20. století
Jméno a příjmení autora: Martin Vyšohlíd
Osobní číslo: P10000623

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 29. 07. 2013

Martin Vyšohlíd

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce RnDr. Jaroslavu Vávrovi Ph.D. za užitečné rady a čas, který věnoval mé práci. Dále pak chci vzpomenout šluknovského znalce místní historie Ing. Borise Trantinu, který mi poskytl mnoho materiálů a podkladů, ale bohužel se dokončení mé práce nedožil.

Anotace

Tématem práce je historický vývoj na Šluknovsku během 20. století a jeho vliv na současnou ekonomickou a demografickou situaci ve městě Šluknov a jeho okolí. Zdroje statistických dat byly doplněny odbornou historickou literaturou a rozhovory s místními pamětníky. Ve stručnosti je popsán historický vývoj českého státu a města Šluknova s jeho okolím od příchodu Slovanů, se zvýšeným důrazem na období 20. století, do dneška. Práce dospěla k závěru, že hlavně odsun Němců a komunistický režim velmi výrazně ovlivnily dnešní situaci v nejsevernějším výběžku České republiky.

Klíčová slova:

Sudety, vysídlení Němců, osídlování, Šluknov, Šluknovsko

Annotation

The topic of the thesis is historical development in Šluknov area during 20th century and influence of this development to current economic and demographic situation in the city Šluknov and its surroundings. Statistics sources were completed with professional historical literature and interviews with local witnesses. There is description of historical development of the Czech Republic and the city of Šluknov and its surroundings. The topic describes briefly the arrival of Slovans, continues through the history and mainly focuses on the time of 20th century. The conclusion of this thesis is, that mainly transfer of Germans and communist state affected the current situation in the northernmost spur of the Czech Republic.

Keywords:

Sudetenland, displacement of Germans, land settlement, Šluknov, area of Šluknov

Obsah

1 Úvod	9
2 Šluknov – stručná charakteristika	10
2.1 Šluknovsko	11
2.2 Výsledky průzkumu – Šluknovsko	12
2.3 Interpretace výsledků	15
3 Sudety	16
3.1 Výsledky průzkumu – Sudety	17
3.2 Interpretace výsledků	22
4 Migrace	23
5 Historie českého státu do 19. století	24
6 Historie Šluknova	31
6.1 Založení Šluknova	31
6.2 Šluknov městem	31
6.3 Změny majitelů	32
6.4 Zemědělství, řemesla, obchod	32
6.5 Válečné události	33
6.6 Pohromy	34
7 Historie českého státu ve 20. století	35
7.1 Odsun Němců	38
7.2 Doosidlování pohraničí	40
7.3 Komunistický režim	41
7.4 Revoluce 1989	42
7.5 Souhrn	42
8 Šluknov ve 20. století	43
8.1 Počátek 20. století	43
8.2 První světová válka	45
8.3 První republika	45
8.4 Druhá světová válka	46
8.5 Poválečné události	47
8.6 Komunistický režim	48
8.7 Sametová revoluce	51
8.8 Od revoluce do dneška	51

9 Jednotlivé lidské osudy.....	54
9. 1 Osud obce Fukov	55
10 Závěr.....	57
11 Seznam použitých zdrojů - Literatura	58
11. 1 Seznam použitých zdrojů – Internetové zdroje	60
Seznam příloh.....	62

Seznam obrázků

Obr. č. 1 - Znak města	10
Obr. č. 2 - Šluknovsko	11
Obr. č. 3 - Slepá mapa Šluknovsko	12
Obr. č. 4 - 1. Skupina (zakreslen Šluknovský výběžek).....	13
Obr. č. 5 - 2. Skupina (zakresleno blízké okolí města).....	13
Obr. č. 6 - 3. Skupina (zakresleno území i s Novým Borem).....	14
Obr. č. 7 - 4. Skupina (zakresleny různorodé případy).....	15
Obr. č. 8 - Slepá mapa Sudety	17
Obr. č. 9 – Sudety (zakresleno přibližně správně).....	18
Obr. č. 10 – Sudety (zakresleny výběžky).....	18
Obr. č. 11 – Sudety (zakresleno bez jižní Moravy)	19
Obr. č. 12 – Sudety (zakresleno bez jižní Moravy a Liberecka)	19
Obr. č. 13 – Sudety (zakreslena severní hranice)	20
Obr. č. 14 – Sudety (zakresleny severní až jižní Čechy)	21
Obr. č. 15 – Sudety (zakresleny severní a západní Čechy)	21
Obr. č. 16 - Sámova a Velkomoravská říše	24
Obr. č. 17 - Český stát 11.-13. století	25
Obr. č. 18 - Český stát na přelomu 13. a 14. století.....	26
Obr. č. 19 - Český stát ve 14. a 15. století	27
Obr. č. 20 - Habsburské soustátí (1526)	27
Obr. č. 21 - Český stát v 17. a 18. století.....	28
Obr. č. 22 - Pokus o odtržení pohraničí (1918 - 1919).....	29
Obr. č. 23 - Československo po 15. březnu 1939	30
Obr. č. 24 - Československo do vzniku ČR.....	30
Obr. č. 25 - Hustota zalidnění (1910)	35
Obr. č. 26 - Jazykové složení.....	36
Obr. č. 27 - Okres Šluknov	44
Obr. č. 28 - Okres Rumburk	48
Obr. č. 29 - Okres Děčín.....	49

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Základní údaje o městě Šluknově	10
Tabulka 2 - Přehled respondentů Šluknovsko	14
Tabulka 3 - Přehled výsledků Sudety	20
Tabulka 4 - Počet Němců v Československu na počátku 20. let	36
Tabulka 5 - Počet Němců v roce 1930	37
Tabulka 6 - Vývoj počtu obyvatel Šluknova	43
Tabulka 7 - Vývoj počtu domů ve Šluknově	50

1 Úvod

Jako obyvatel města Šluknova jsem s místním krajem velmi úzce spojen a dotýkají se mě všechny změny, které nastaly nebo teprve nastanou v tomto nejsevernějším výběžku České republiky. Na nynější ekonomické a demografické situaci města se nepodepsaly jen poslední roky, ale celá historie regionu. A právě tyto události, které ovlivnily i vnímání města Šluknova a jeho okolí společností, jsou hlavním tématem této Bakalářské práce.

Chystám se zkoumat především dvacáté století, které podle mě mělo na nynější stav regionu nejvýraznější podíl. Očekávám, že se díky studiu odborné literatury a rozhovorům s pamětníky potvrdí moje předpoklady o významu odsunu Němců z Československa pro tento region a také o nezanedbatelném významu komunistického režimu, který vládl v naší zemi více jak čtyři desetiletí. Cílem praktické části mé práce jsem si stanovil zjistit všeobecný pohled společnosti na území s názvem „Šluknovsko“ a také vnímání lidí termínu „Sudety“, což jsou dva pojmy velmi důležité v této práci. Neméně důležitým je také pohled dnešních obyvatel na nynější situaci ve městě. Předpokládám, že místní obyvatelé budou nespokojeni s vysokou nezaměstnaností, vysokým počtem tzv. „Nepřizpůsobivých občanů“ a také kriminalitou ve městě.

K této práci jsem využil velkého počtu rozhovorů s místními obyvateli. Ať už se jednalo o rodinu, známé či městské úředníky. Dále pak jsem využil sbírku pamětí Ing. Borise Trantiny, znalce místní historie. A ve spojení s prostudovanou odbornou literaturou se vytvořil obraz dnešního Šluknovska.

2 Šluknov – stručná charakteristika

Šluknov je nejsevernější město České republiky, ležící přibližně uprostřed Šluknovského výběžku. Výběžek je ze tří stran obklopen státní hranicí se Spolkovou republikou Německo. Směrem na jih, tedy do vnitrozemí, je území uzavřeno CHKO Lužické hory. Místní krajina je mírně kopcovitá se širokými údolími, kde se rozprostírají i ostatní města výběžku.

Obr. č. 1 - Znak města

(Šluknov: Nejsevernější město ČR 2013)

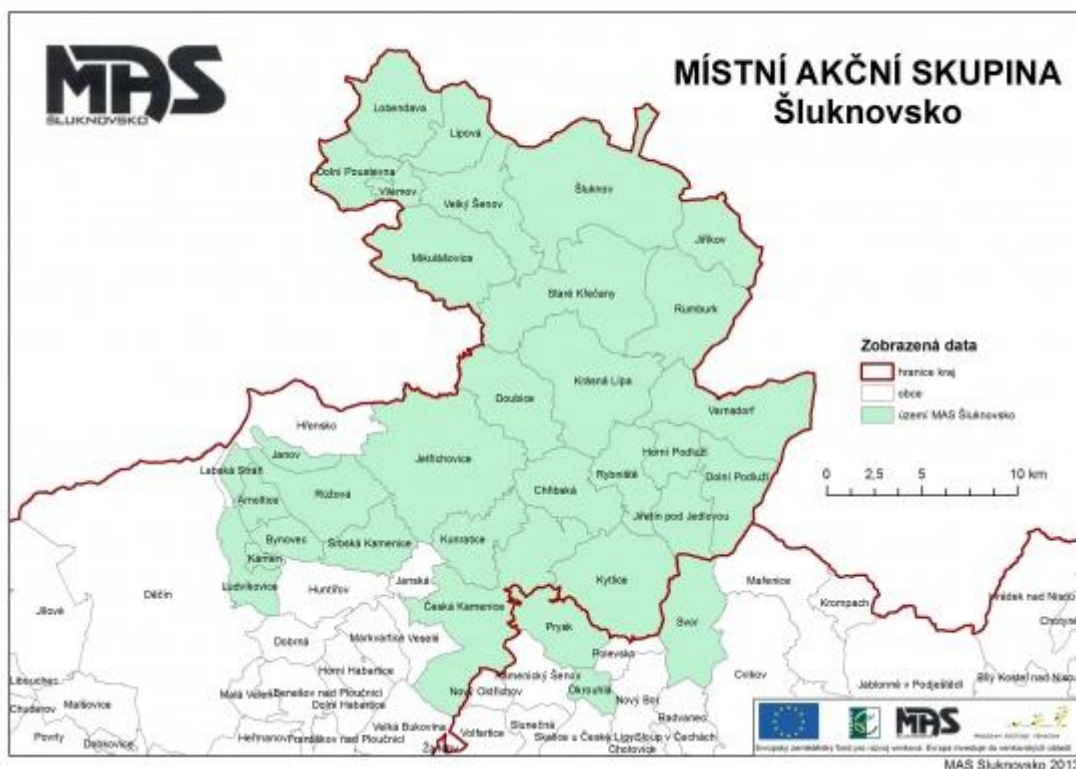
Tabulka 1 - Základní údaje o městě Šluknově

Status	Město
Kraj	Ústecký
Okres	Děčín
Obec s pověřeným obecním úřadem	Šluknov
Pověřená obec typu III	Rumburk
Katastrální výměra	47,48km ²
Počet obyvatel (1. 1. 2012)	5625
Zeměpisná šířka	51°00'
Zeměpisná délka	14°27'
Nadmořská výška	350m n. m.
PSČ	407 77
Místní části	Šluknov, Fukov, Královka, Království, Rožany, Nové Hraběcí, Císařský, Kunratice
Katastrální území	Šluknov, Fukov, Královka, Království, Rožany, Nové Hraběcí, Císařský, Kunratice

zdroj: Strategický plán rozvoje města Šluknov, 2008

2.1 Šluknovsko

Obr. č. 2 - Šluknovsko

(Místní akční skupina Šluknovsko 2013)

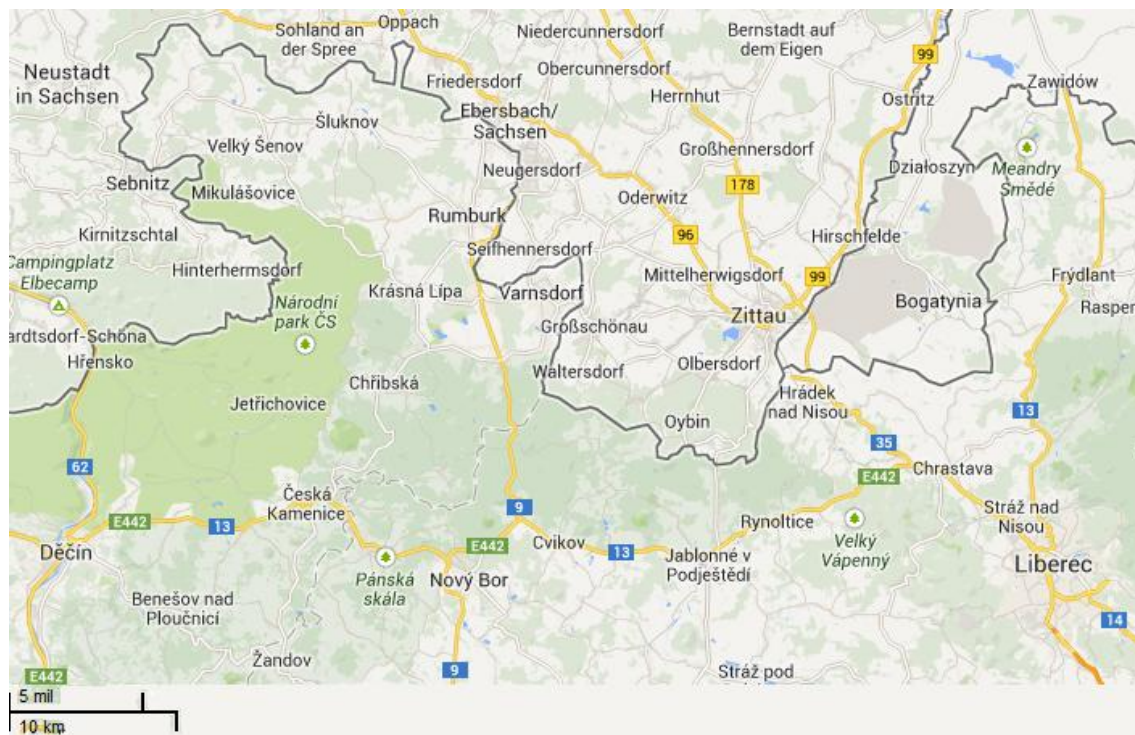
Místní akční skupina Šluknovsko je občanské sdružení, zabývající se rozvojem venkova. Na Obr. č. 2 je vyznačeno „Šluknovsko“ podle tohoto sdružení.

Pojem Šluknovsko se dostal do podvědomí lidí, bez dřívějšího styku s touto oblastí, hlavně díky tzv. „Nepokojům na Šluknovsku“ z roku 2011. Šlo o velmi medializovanou aféru několika útoků Romské minority na příslušníky majority. Do spojitosti se Šluknovskem se dává tzv. „Mačetový útok v Novém Boru“ či zmlácení skupiny mladíků početně silnější skupinou Cikánů v Rumburku. Tyto události znamenaly eskalaci špatných nálad ve většinové společnosti, která reagovala na dlouhodoběji zhoršenou situaci v soužití s Romskou menšinou několika tisícovými demonstracemi.

Šluknovsko není přesně geograficky vymezená oblast. Jde o subjektivní vnímání tohoto pojmu, na které se podepisuje několik vlivů. Jinak tuto oblast definuje člověk žijící ve Šluknovském výběžku či má nějakou spojitost s touto oblastí, nebo člověk žijící daleko odtud, který nemá žádné pouto s tímto nejsevernějším cípem České republiky.

Během prosince 2012 jsem rozesílal mapku severních Čech (Obr. č. 3) několika známým (rodinným příslušníkům, spolužákům, kamarádům atd.) se zadáním, aby zakreslili podle své úvahy oblast, kterou si představí pod pojmem „Šluknovsko“. Výsledek mi poslali zpět a zadání předali svým známým. Tímto postupem jsem získal 64 vzorků ve věkové skupině 21-56 let z různých koutů republiky. Respondenti byli rozděleni do dvou skupin, podle spojitosti resp. bez spojitosti s dotazovanou oblastí.

Obr. č. 3 - Slepá mapa Šluknovsko

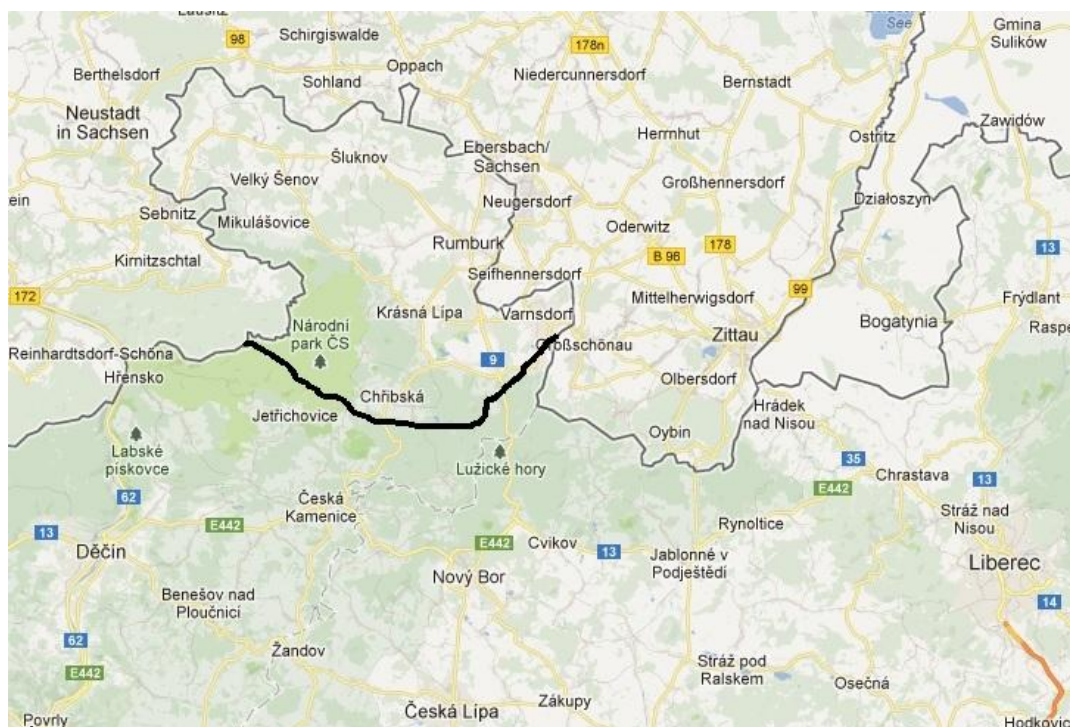
(Mapy Google 2012)

2. 2 Výsledky průzkumu – Šluknovsko

Výsledky tohoto průzkumu se dají rozdělit do 4 skupin podle podobnosti výsledných vzorků.

- 1) Ve 35 případech bylo Šluknovsko zakresleno jako celý Šluknovský výběžek (Obr. č. 4). Takto se s úkolem ztotožnili respondenti z celého dotazovaného věkového spektra, tedy 21-56 let. Převládají lidé se spojitostí s touto oblastí před lidmi bez jakékoliv spojitosti.

Obr. č. 4 - 1. Skupina (zakreslen Šluknovský výběžek)

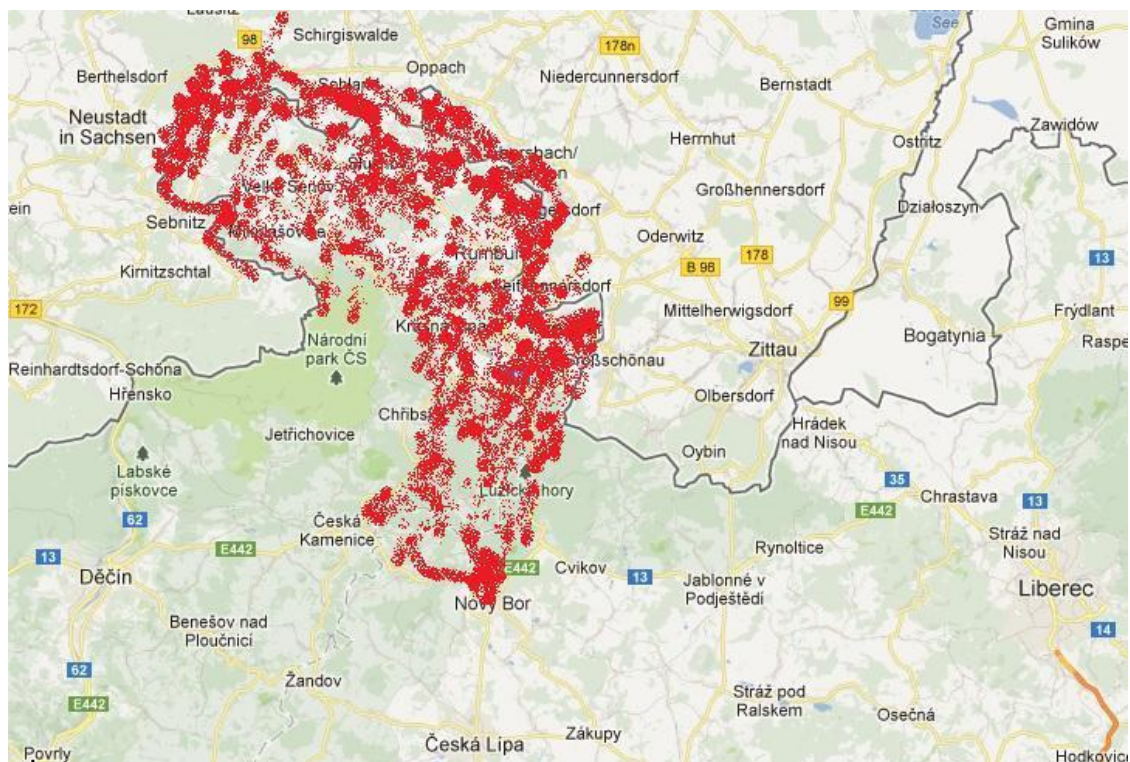
- 2) Na 22 mapkách bylo zakresleno Šluknovsko jako blízké okolí města Šluknova (Obr. č. 5). Zajímavostí může být, že takto odpovídalo mladší spektrum dotazovaných (22-25 let) a v 18 případech lidé bez spojitosti s oblastí.

Obr. č. 5 - 2. Skupina (zakresleno blízké okolí města)

- 3) Ve 4 případech dotazovaní zahrnuli i město Nový Bor (Obr. č. 6). Ve všech případech jde o respondenty bez spojitosti s oblastí ve věkovém spektru 23 - 27 let. Tuto skupinu lze nejspíše spojovat s mediální kampaní, ve které byl pojem Šluknovsko spojován s událostmi v Novém Boru.

Obr. č. 6 - 3. Skupina (zakresleno území i s Novým Borem)

- 4) Poslední 3 vzorky se nedají zařadit do výše zmíněných skupin. Jde o různorodé mapky bez společných rysů s ostatními vzorky (Obr. č. 7). Respondenti patří do obou skupin.

Tabulka 2 - Přehled respondentů Šluknovsko

Druh respondenta	Celkem	1. skupina	2. skupina	3. skupina	4. skupina
Dotazovaní se spojitostí s oblastí	28	23	4	0	1
Dotazovaní bez spojitosti s oblastí	36	12	18	4	2
Celkový počet respondentů	64	35	22	4	3

Obr. č. 7 - 4. Skupina (zakresleny různorodé případy)

2. 3 Interpretace výsledků

Pojem Šluknovsko mezi místními lidmi není nijak výrazně používaným termínem. Většina lidí tento název bere spíše jako uměle vytvořený pojem novinářů ve spojitosti s „Nepokoji na Šluknovsku“. Proto většina respondentů se spojitostí s oblastí považuje výraz Šluknovsko jako jiný název pro Šluknovský výběžek. Respondenti bez spojitosti s oblastí si výraz Šluknovsko spojují buď s názvem výběžku, nebo jen s městem Šluknov. Malá část z nich zná tuto oblast pouze z médií, a proto připojuje i Nový Bor.

Výraz Šluknovsko můžeme objevit jako vcelku běžný mezi příslušníky finanční stráže již před 2. světovou válkou. Strážníci takto označovali území, které spadalo pod Inspektorát finanční stráže Šluknov. Jednalo se v podstatě o území dnešního Šluknova a jeho přilehlého okolí, tedy oblasti dříve ještě samostatných obcí: Šluknov, Rožany, Království, Fukov atd.

3 Sudety

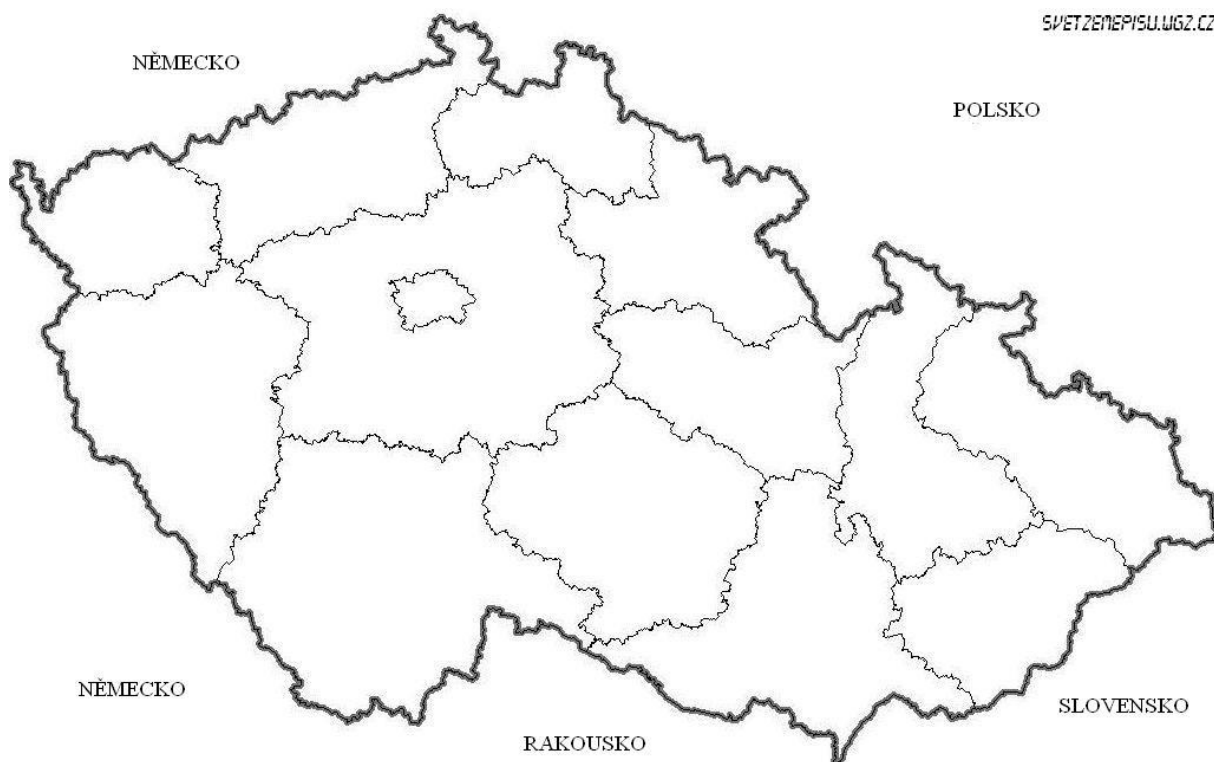
Termín Sudety má dva významy – geografický a politicko-správní (dá se říci ideologický). Od konce 19. století se výraz Sudety používal pro označení horské soustavy na dnešním česko-polském (v té době česko-německém resp. česko-slezském) pomezí. V tomto geografickém pojetí jsou považovány za Sudety, na české straně, tyto pohorí: Lužická pahorkatina, Šluknovská pahorkatina, Frýdlantská pahorkatina, Lužické hory, Ještědský hřbet, Kozákovský hřbet, Zvičinsko-koclířovský hřbet, Liščí hřbet, Železnobrodská vrchovina, Podkrkonošská pahorkatina, Jizerské hory, Krkonoše, Broumovská vrchovina, Orlické hory Kralický sněžník, Hrubý a Nízký Jeseník a Oderské vrchy.

Po první světové válce se pojem Sudety krátce využívá v politicko-správním rozměru. Kdy se německé obyvatelstvo snaží o odtržení několika provincií, ve kterých tvoří většinu. Jmenovitě Böhmerwaldgau, Deutschböhmen, Deutschsüdmähren a právě Sudetenland. Sudetenland byl výraz označující rozsáhlé území severní Moravy a Opavského Slezska. Další rozšíření území spadajícího pod pojem Sudety došlo ve 30. letech minulého století. Zasloužila se o to hlavně henleinovská a německá propaganda. Tehdy se takto označované území rozšířilo na severní, severozápadní, západní a jihozápadní pohraničí Československa. Po Mnichovu (1938) se výraz Sudetenland stává skutečným správním pojmem. Tento pojem se vžil i pro oblasti Šumavy a jižní Moravy, které však spadaly správně do Bavorska, resp. do Horních a Dolních Rakous.

V dnešní době je pod pojmem Sudety nejčastěji považováno území, které bylo po Mnichovské dohodě připojeno k Německu. A také se tento termín využívá v Polsku, avšak jen jako oronymum.

Jak výraz Sudety vnímají lidé v této době, byla druhá stránka mého průzkumu pomocí rozesílání mapek (Obr. č. 8) a následného zakreslování pojmů širokým spektrem dotázaných.

Obr. č. 8 - Slepá mapa Sudety

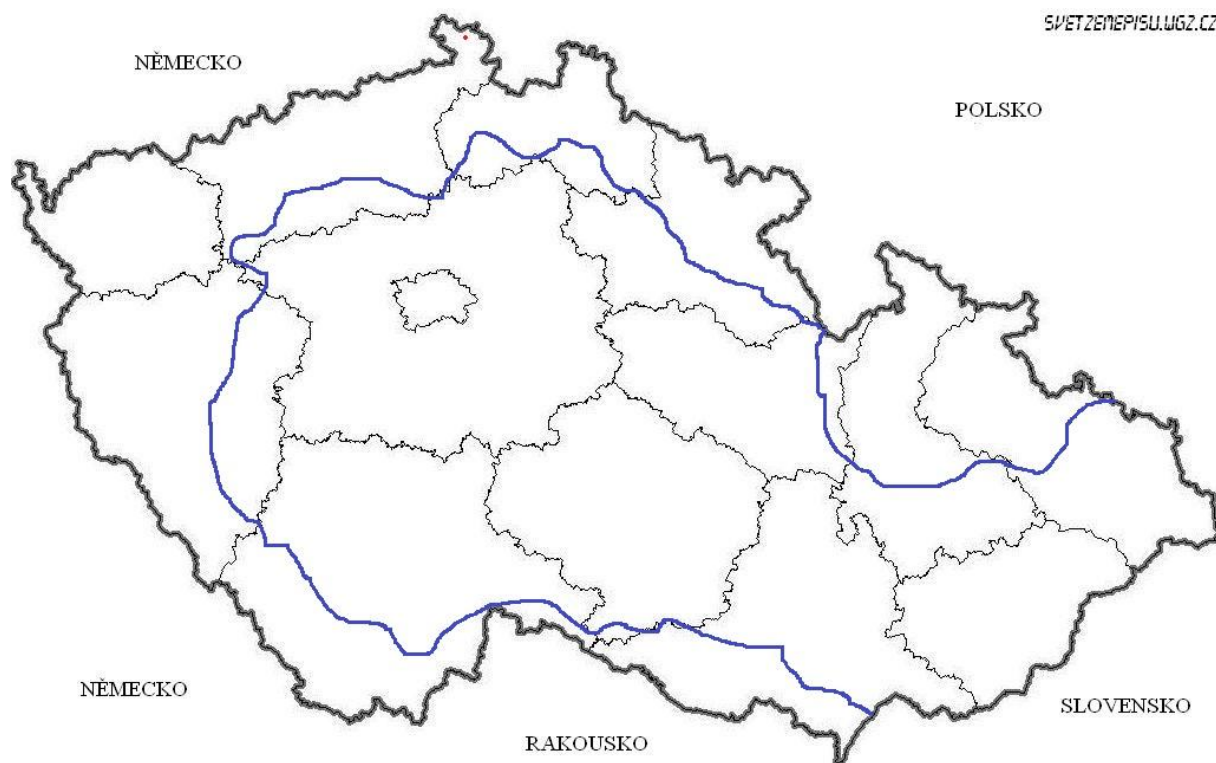
(Zeměpisný svět 2012)

Respondenti měli za úkol zakreslit polohu města Šluknova, všichni zakreslili město do Šluknovského výběžku, a vyznačit území Sudet, tedy území, které nám bylo odtrženo po Mnichovské dohodě. Dotazované jsem rozdělil do dvou skupin: „Žijící na odtrženém území“ a „Nežijící na odtrženém území“ (myšleno po Mnichovu 1938). Sešlo se mi 64 vzorků z různých koutů země ve věkovém spektru 21-56 let (jednalo se o stejný vzorek lidí, který byl dotazován na pojem Šluknovsko).

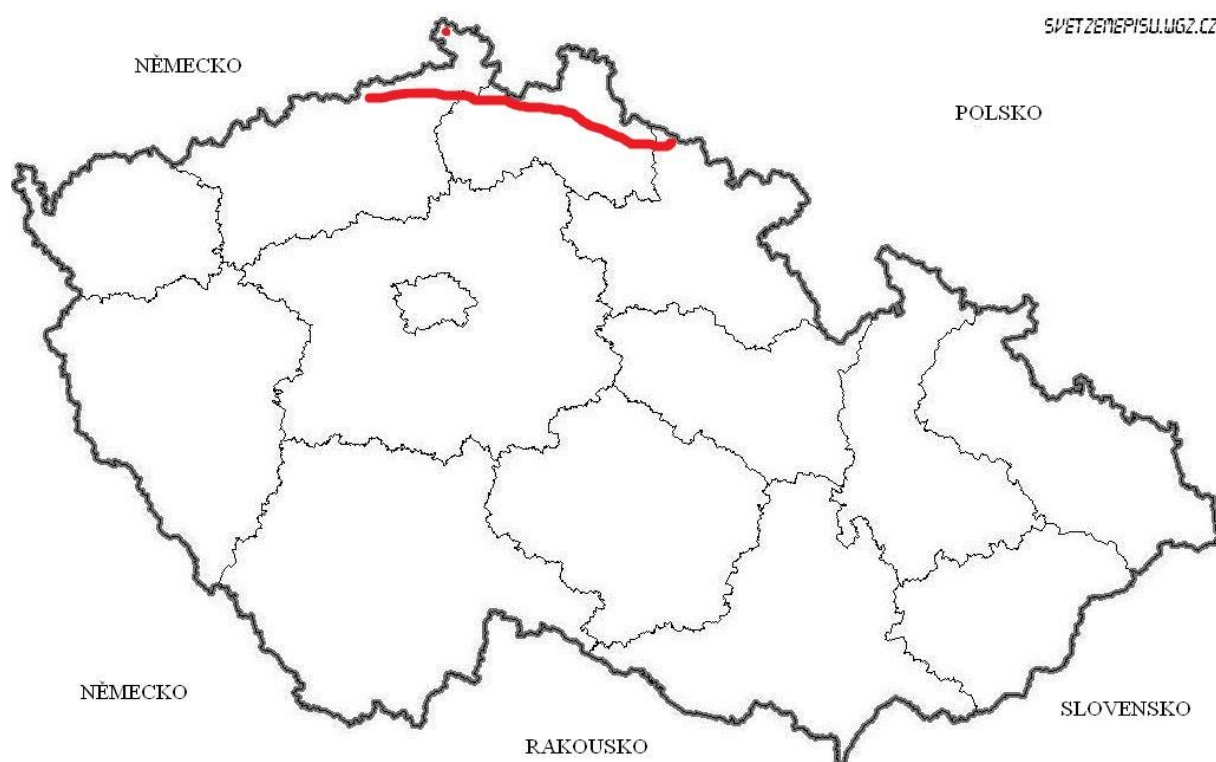
3. 1 Výsledky průzkumu – Sudety

Ve 27 případech bylo odtržené území zakresleno přibližně správně (Obr. č. 9) z toho 20 vzorků pocházelo od lidí žijících na odtrženém území. Velmi zajímavou skupinou byly vzorky, které znázorňovaly území Šluknovského a Frýdlantského výběžku (Obr. č. 10). Těchto mapek bylo 10, všechny pocházely od lidí žijících na odtrženém území a to ve Šluknově, Liberci a Jablonci nad Nisou a jejich okolí.

Obr. č. 9 – Sudety (zakresleno přibližně správně)

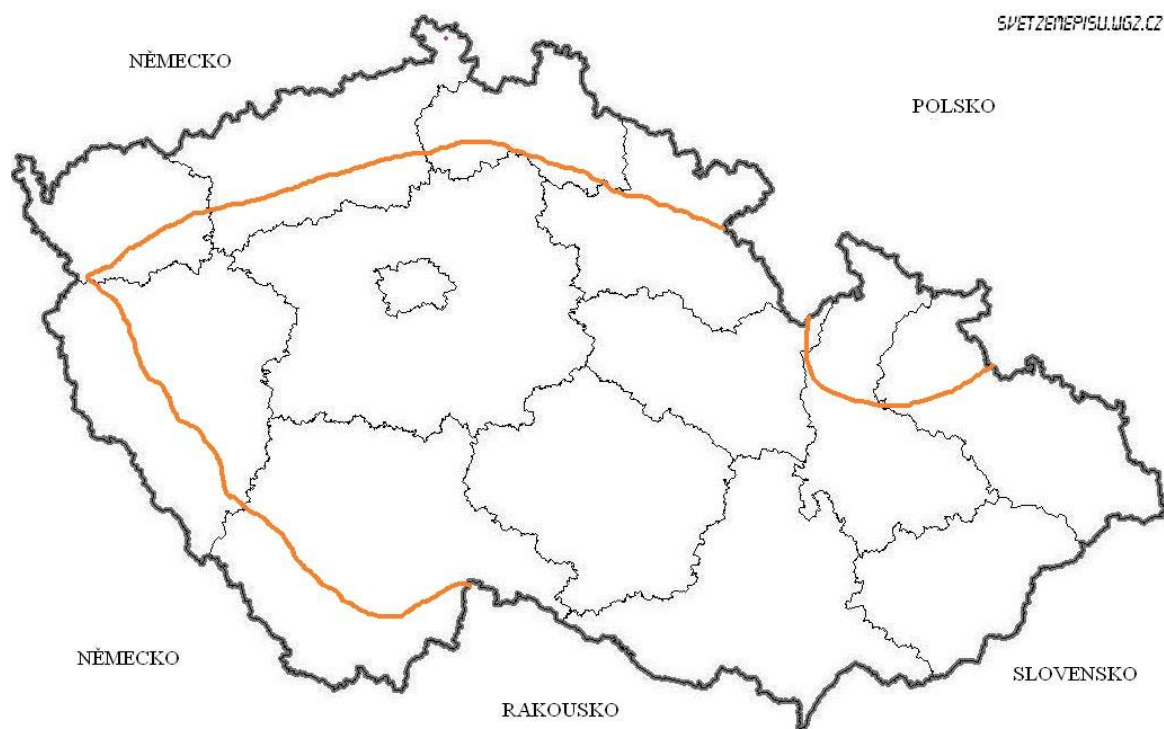

Obr. č. 10 – Sudety (zakresleny výběžky)

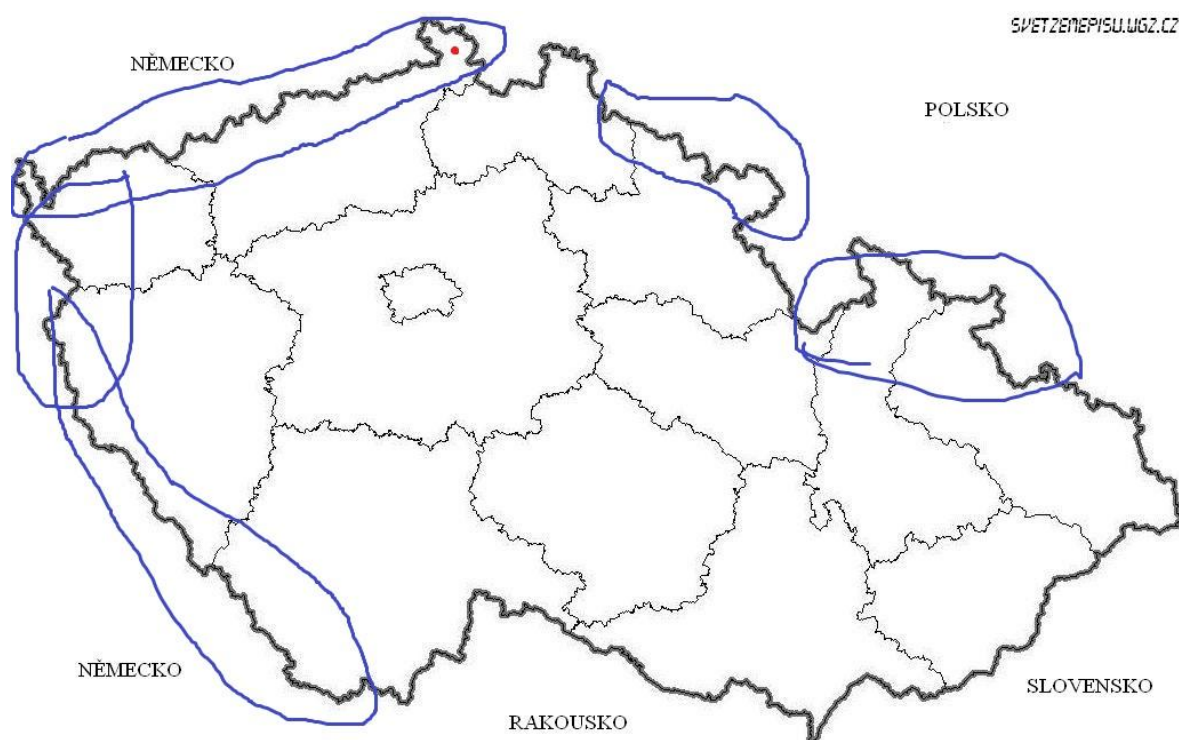

Druhou nejpočetnější skupinou podobných mapek, bylo 13 vzorků, které vynechávaly jižní Moravu (Obr. č. 11). K tomu lze připočíst ještě 3 vzorky, které vynechaly také Liberec a okolí (Obr. č. 12).

Obr. č. 11 – Sudety (zakresleno bez jižní Moravy)

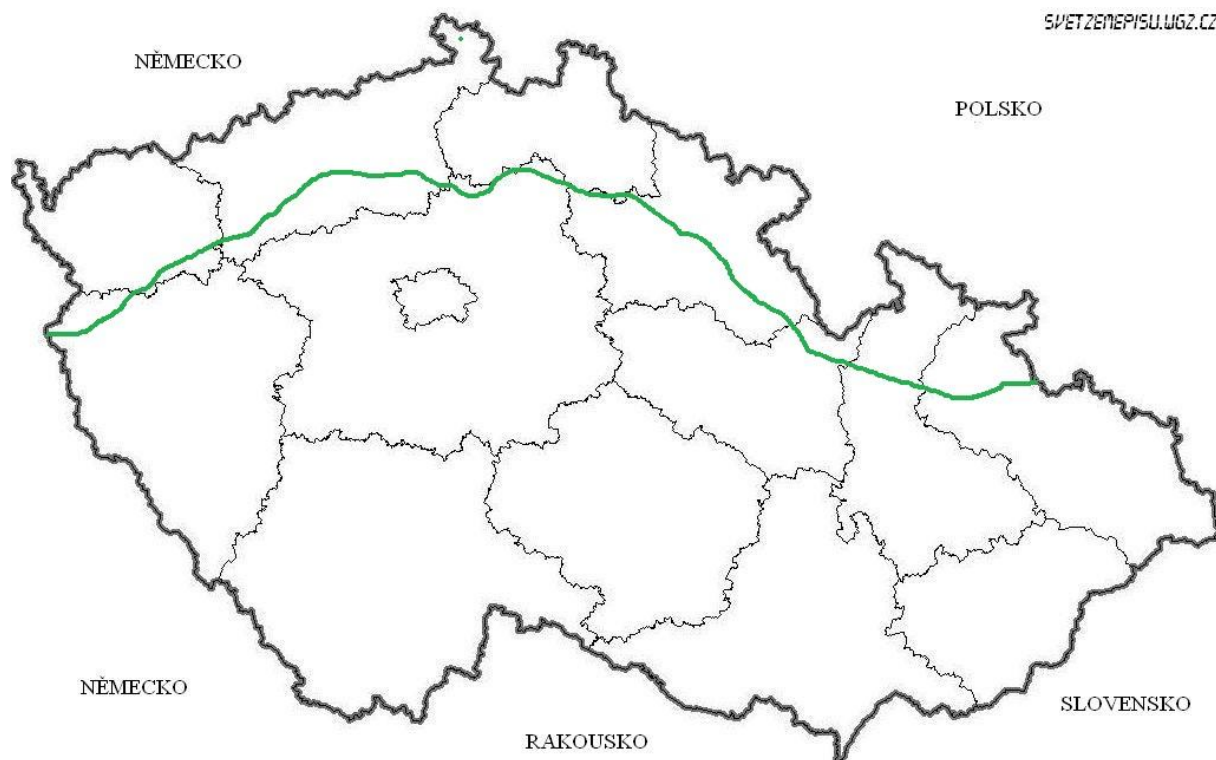

Obr. č. 12 – Sudety (zakresleno bez jižní Moravy a Liberecka)

Další skupinou, v počtu 7, byly mapky, na kterých bylo označeno hlavně severní příhraničí ČR (Obr. č. 13), tyto vzorky pocházely rovnoměrně od obou skupin dotazovaných.

Obr. č. 13 – Sudety (zakreslena severní hranice)

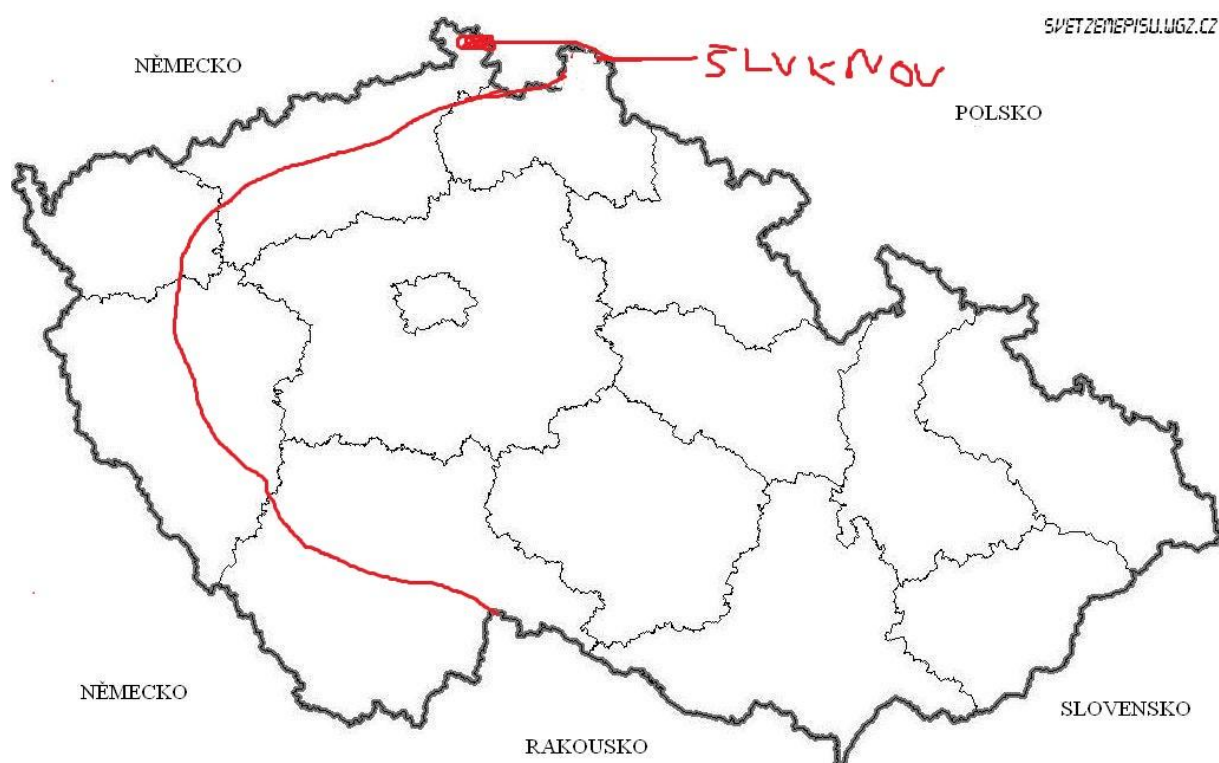

Poslední skupinu tvoří 4 vzorky zobrazující severní až jižní Čechy (Obr. č. 14), jednou pouze severní a západní Čechy (Obr. č. 15), tyto mapky byly všechny od lidí nežijících na odtrženém území.

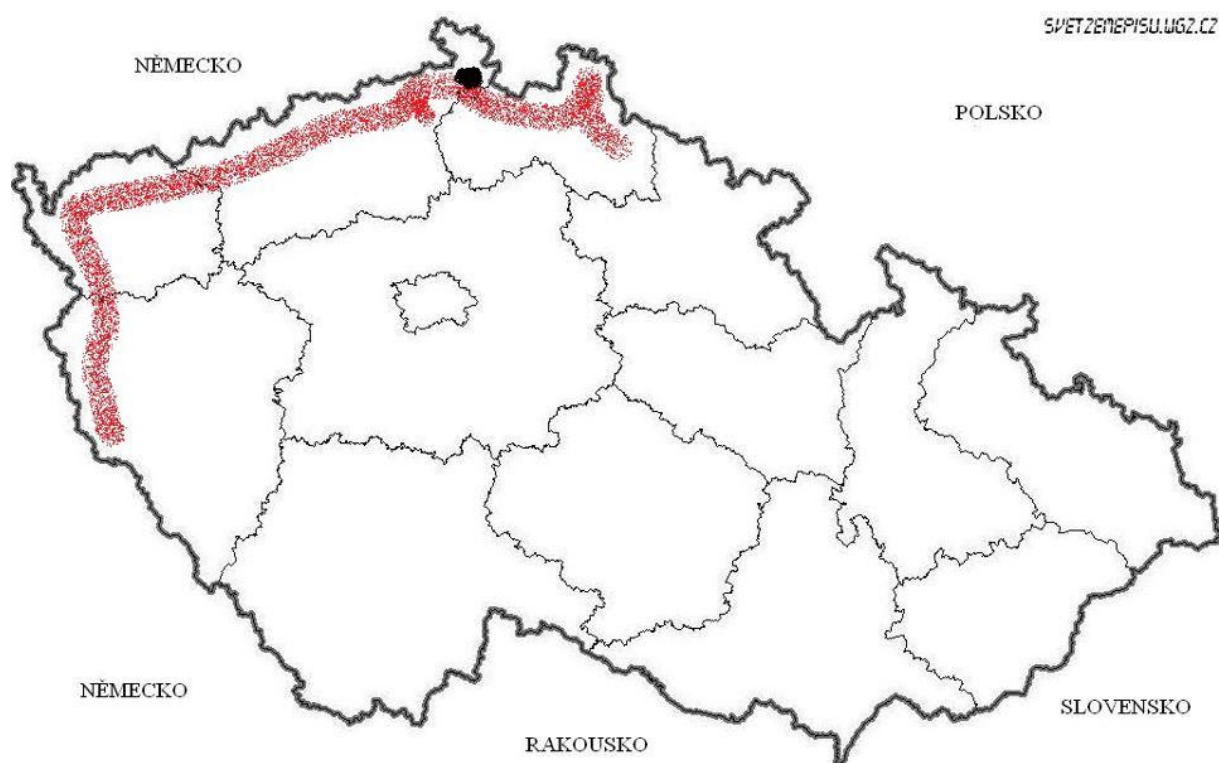
Tabulka 3 - Přehled výsledků Sudety

Druh respondenta	Celkem	Přibližně správně	Pouze výběžky	Bez jižní Moravy (*a bez Liberce)	Hlavně severní hranice	Severní až jižní Čechy
Žijící na odtrženém území	44	20	10	9 (*1)	4	0
Nežijící na odtrženém území	20	7	0	4 (*2)	3	4
Celkový počet respondentů	64	27	10	13 (*3)	7	4

Obr. č. 14 – Sudety (zakresleny severní až jižní Čechy)

Obr. č. 15 – Sudety (zakresleny severní a západní Čechy)

3. 2 Interpretace výsledků

Téměř polovina (cca 42%) respondentů měla dobrý přehled o tématu, a zakreslila přibližně správně do mapky území, které bylo připojeno k Německu po Mnichovské dohodě v roce 1938. Čtvrtina lidí zakreslila území přibližně správně, ale vynechala jižní Moravu. To mohlo být způsobeno buď hlubšími znalostmi událostí, kdy jižní Morava nebyla označována jako Sudetenland, ale připadala do Rakous, a tedy dotazování ji vědomě vynechali. Nebo spíše neznalostí, kdy jižní Moravu nepovažovali jako území, které nám bylo odejmuto. Osobně bych se přikláněl, ve většině případů, ke druhé možnosti, tedy neznalosti tématu. Za velmi zajímaví se dá považovat skupina 10 vzorků (přibližně 16%), která obsahuje vzorky zobrazující v podstatě pouze Šluknovský a Frýdlantský výběžek a část vnitrozemí k těmto výběžkům blízké. Tyto vzorky pochází od respondentů žijících v těchto výběžcích, nebo v nedalekém okolí.

Průnikem všech vzorků je Šluknovský výběžek, který do své mapky zakreslili všichni dotazovaní. V podstatě se jedná o jediné území, na kterém se „shodli“ všichni respondenti. Lze však považovat za ovlivňující parametr předešlý průzkum na téma Šluknovsko a tedy automatické zařazení tohoto území respondenty i do tématu Sudet.

4 Migrace

Podle Českého statistického úřadu je stěhování neboli migrace nejdůležitější složka územních pohybů obyvatelstva. Jedná se o prostorové přemísťování osob přes administrativní hranice územní jednotky spojené se změnou bydliště.

Vnitřní stěhování - změna obce trvalého pobytu na území ČR. Změny trvalého bydliště uvnitř obce se v demografické statistice za stěhování nepovažují.

Zahraniční stěhování - změna trvalého pobytu osoby z ČR do ciziny nebo z ciziny do ČR. Nezáleží přitom, zda jde o občana ČR nebo cizince.

Pro rozlišení pohybu do anebo ven z určité územní jednotky se používá termínů **přistěhováli** (*imigrace*) a **vystěhováli** (*emigrace*). (Český statistický úřad 2013)

K migraci obyvatel dochází z mnoha důvodů, např. politických, hospodářských, náboženských atd. Území našeho státu zasáhlo v jeho dějinách mnoho migračních vln, které v různém rozsahu ovlivnily další vývoj českého státu. Stěhování národů a příchod Slovanů (6. století), příchod německých kolonizátorů (13. století), vlna emigrace po Bílé hoře a příchod cizí šlechty (17. století) či odsun sudetských Němců (20. století) znamenaly významné geopolitické milníky, které více či méně ovlivnily další vývoj celého státu a samozřejmě i samotných obyvatel.

5 Historie českého státu do 19. století

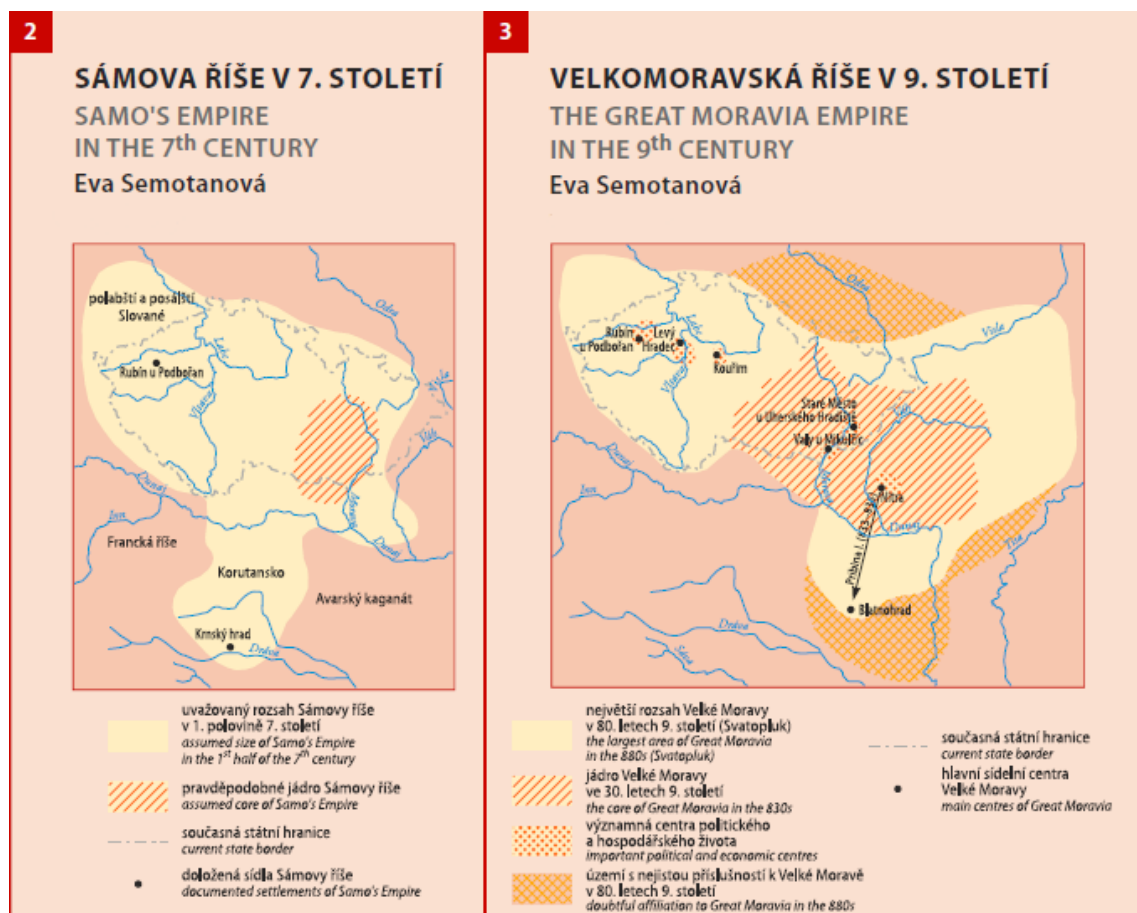
Charles-Louis de Secondat Montesquieu: „Šťastný národ, který má nudné dějiny.“
(Citáty 2013)

Dějiny území dnešní České republiky jsou historicky velmi bohaté. Nejstarší doklady lidské činnosti na našem území spadají až do paleolitu. Do příchodu Slovanů (přibližně v druhé polovině 6. století) se zde nacházelo osídlení keltské a germánské. Prvním státním útvarem byla tzv. Sámova říše

Obr. č. 16), která vznikla za účelem sjednotit Slované k obraně proti Avarům. Nešlo o skutečný státní útvar s pevnou organizací, spíše o kmenový svaz, jehož rozsah nelze přesně stanovit. Dalším významným milníkem bylo 9. století a Velká Morava

Obr. č. 16), kde vládli kníže Mojmír, resp. dynastie Mojmírovců.

Obr. č. 16 - Sámova a Velkomoravská říše

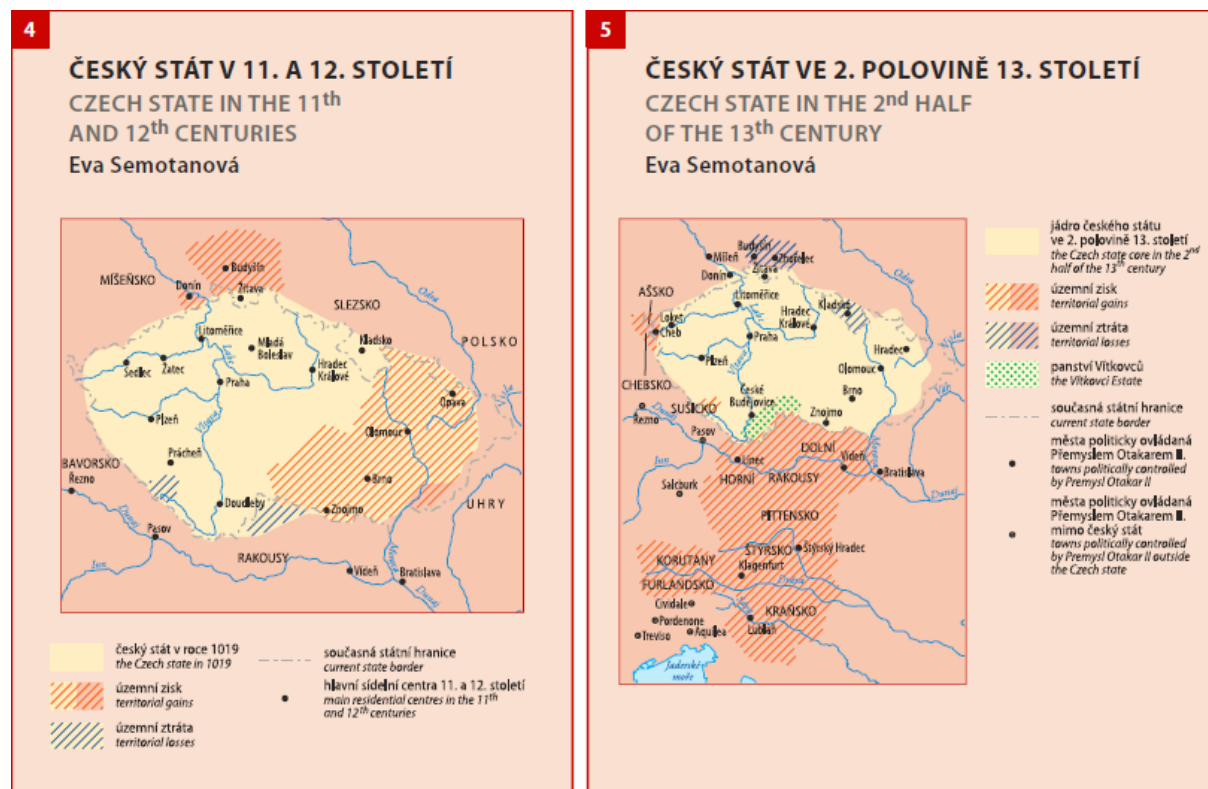

(CHROMÝ 2009)

Počátkem 10. století, po pádu Velkomoravské říše, se začíná utvářet český stát pod vládou knížat z rodu Přemyslovců

Obr. č. 17).

Obr. č. 17 - Český stát 11.-13. století

(CHROMÝ 2009)

V roce 1212 získává Přemysl Otakar I, díky Zlaté bule sicilské, dědičný královský titul. Podporuje také kolonizaci neosídleného území, hlavně v německém podání. Na konci 13. století a na počátku 14. století se díky posledním Přemyslovcům rozrůstá český stát o Polsko a část Uherska (Obr. č. 18). Vymření Přemyslovců po meči roku 1306 (smrt Václava III.) znamenalo rozpad tohoto soustátí.

Obr. č. 18 - Český stát na přelomu 13. a 14. století

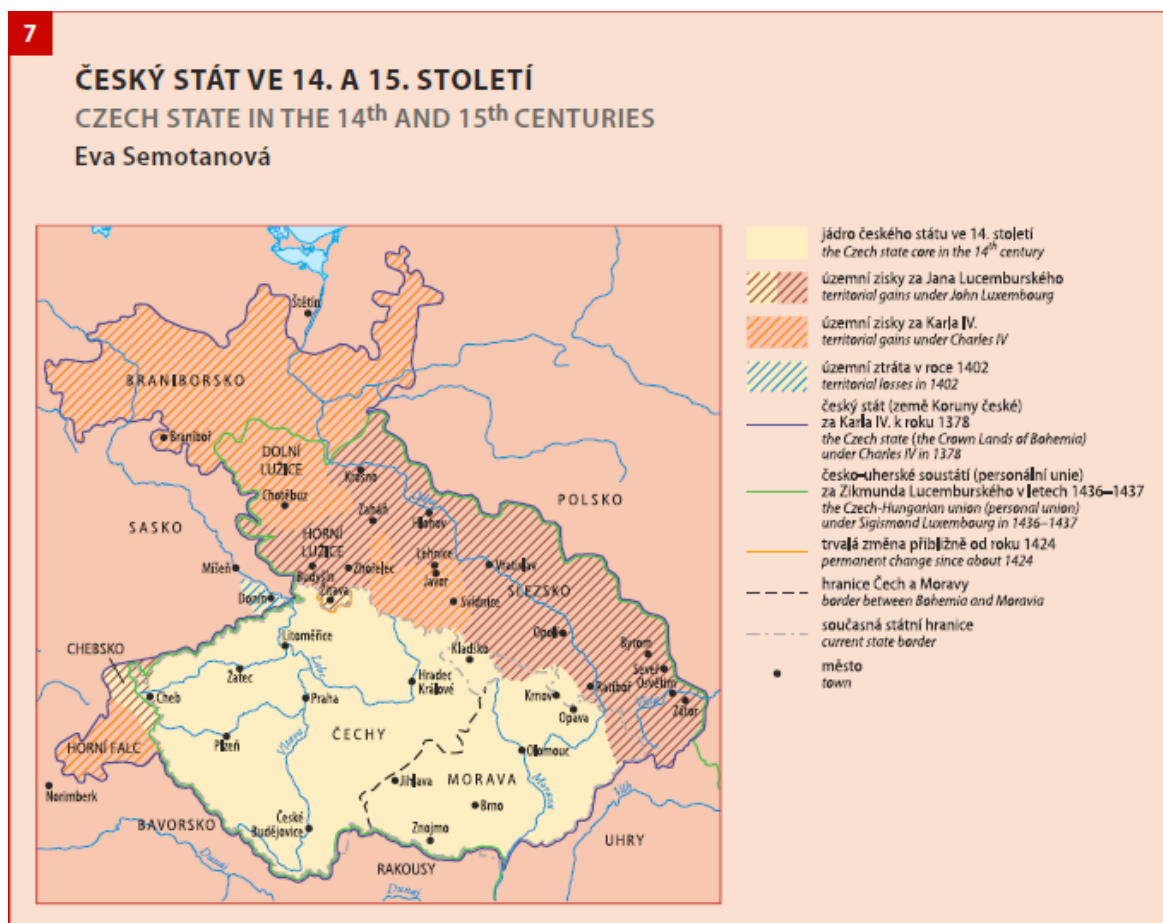
(CHROMÝ 2009)

Ve 14. století se vlády na českém trůnu ujmula dynastie Lucemburků. Nejvýznamnějším panovníkem se stal Karel IV., za jehož vlády se území českého státu opět proměňuje (Obr. č. 19).

V 15. století zasahuje naše území vlna husitství. Po krátké vládě Jiřího z Poděbrad se trůnu ujímá dynastie Jagellonců, která vládne do roku 1526, kdy umírá v bitvě u Moháče Ludvík Jagellonský. Od tohoto roku (Obr. č. 20) až do konce první světové války se k vládě dostává Habsburská dynastie.

Po Bílé hoře (1620) dochází k početné emigraci ze zemí Koruny české, hlavně z důvodů náboženských, a k příchodu cizí šlechty.

Obr. č. 19 - Český stát ve 14. a 15. století

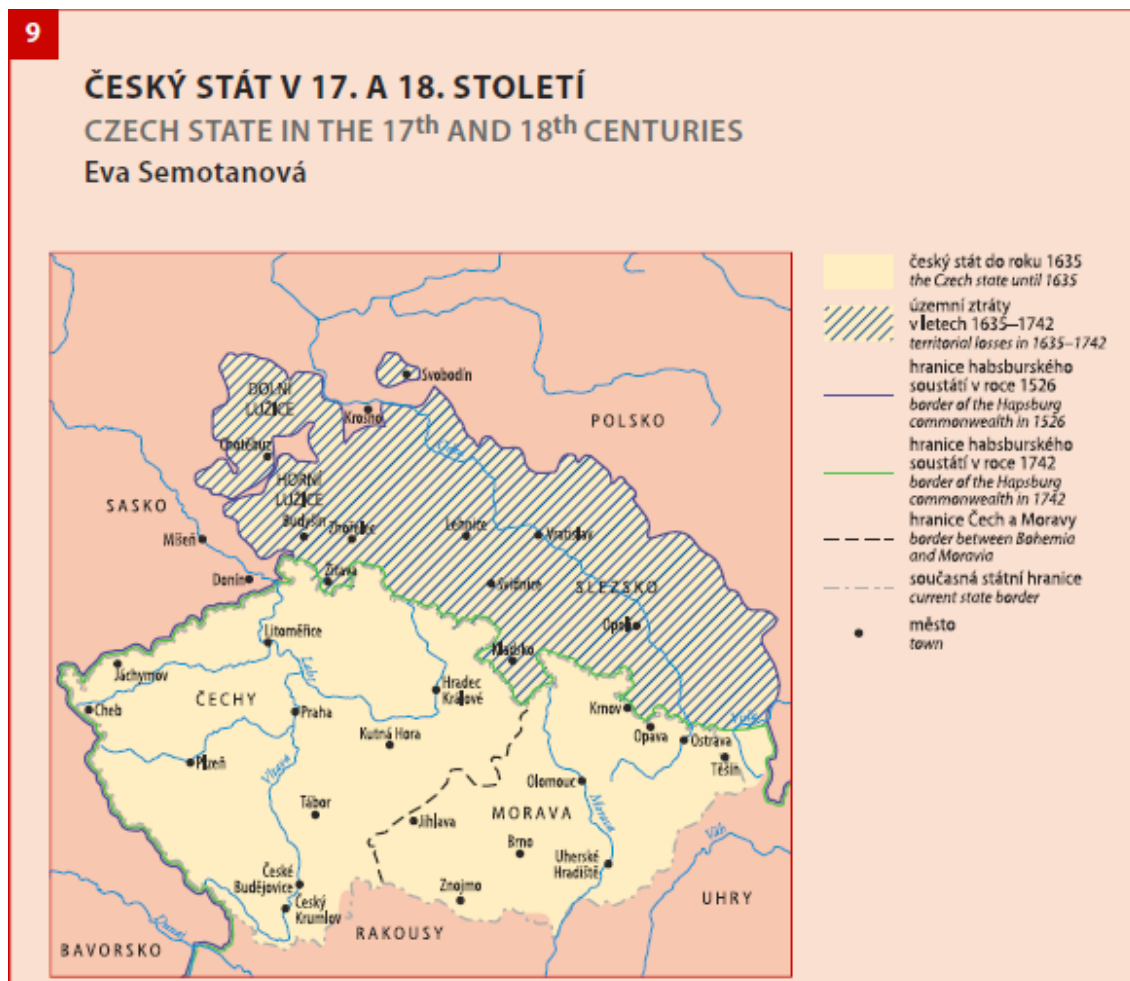
(oboje CHROMÝ 2009)

Obr. č. 20 - Habsburské soustátí (1526)

Během válečných let století 18. opět dochází k velkým změnám hranic (Obr. č. 21). Reformy Marie Terezie a Josefa II. (zrušení nevolnictví) znamenají další významné pohyby obyvatelstva, nyní v rámci hranic mezi venkovem a městy.

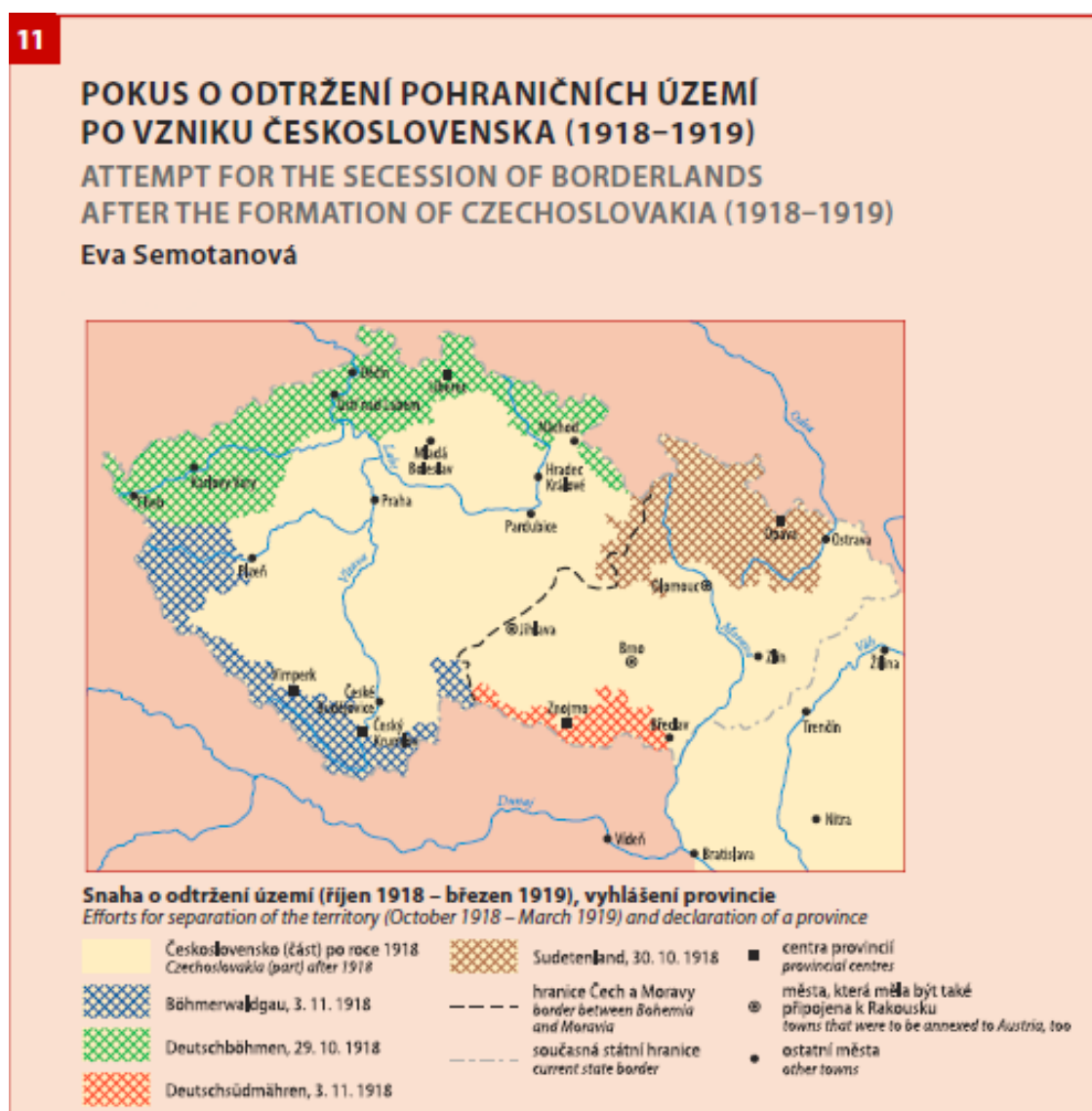
Obr. č. 21 - Český stát v 17. a 18. století

(CHROMÝ 2009)

Dalším významným milníkem dějin českého státu byl konec 1. světové války. Rozbití Rakouské monarchie, vznik mnohonárodnostního Československa či pokusy o vytvoření německých provincií s požadavkem na nezávislost (Obr. č. 22), to vše přináší poválečné období.

Obr. č. 22 - Pokus o odtržení pohraničí (1918 - 1919)

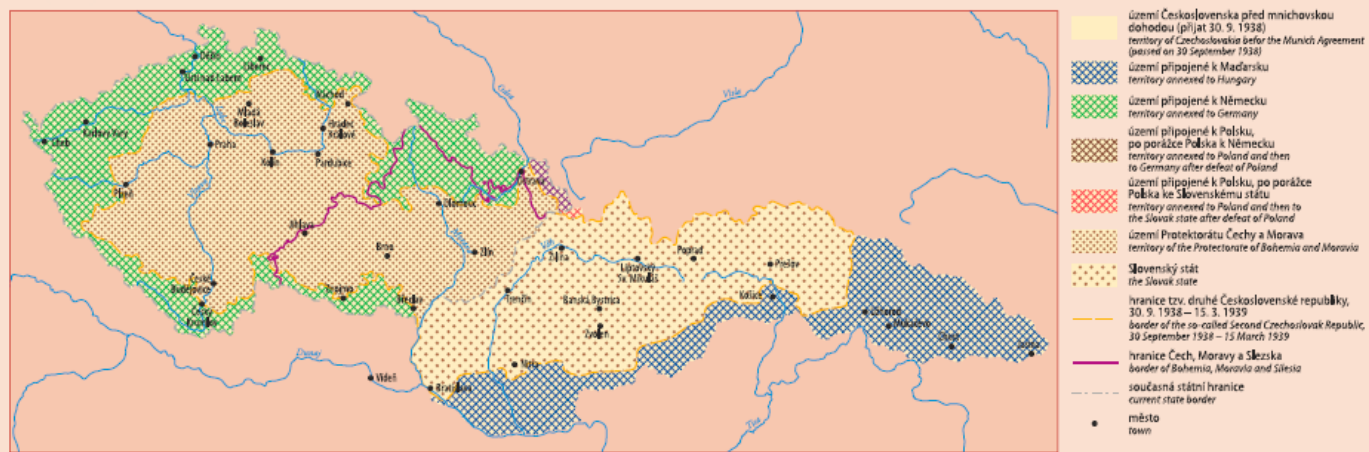
(CHROMÝ 2009)

Rok 1938, a hlavně tzv. Mnichovská dohoda, znamenal další změny hranic našeho státu a vytvoření tzv. druhé republiky pod názvem Česko-Slovenská republika. Toto uskupení trvá do března 1939, kdy je vyhlášen Protektorát Čechy a Morava (Obr. č. 23). Po druhé světové válce, od května přibližně do srpna 1945, dochází k „divokému odsunu“ sudetských Němců (KUČERA 1991). V dalších měsících až letech následuje organizovaný odsun německého obyvatelstva (i maďarské menšiny) a dosidlování příhraniční obyvateli z různých koutů země. Vzniká „nové“ Československo (Obr. č. 24), které vydrží až do roku 1992, kdy se rozpadá, a vytváří se Česká republika.

Obr. č. 23 - Československo po 15. březnu 1939

12

ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA PO 15. BŘEZNU 1939
TERRITORY OF CZECHOSLOVAKIA AFTER 15 MARCH 1939
 Eva Semotanová

(CHROMÝ 2009)

Obr. č. 24 - Československo do vzniku ČR

13

ČESKOSLOVENSKO (1945–1992) A VZNIK ČESKÉ REPUBLIKY (1993)
THE CZECHOSLOVAK REPUBLIC (1945–1992) AND THE ESTABLISHMENT OF THE CZECH REPUBLIC (1993)
 Eva Semotanová

(CHROMÝ 2009)

6 Historie Šluknova

Pravěké nálezy svědčí spíše o průchodech lidí územím Šluknovského výběžku, než o trvalém osídlení. Trvalé osídlení je spojeno až s příchodem Slovanů v 6. století. V nejsevernějším výběžku dnešní České republiky zakládaly své osady kmeny Děčanů s centrem v Děčíně a Milčanů s centrem v Budyšíně. V raném středověku bylo území nazýváno Záhvozď, z důvodu oddělení od zbytku Čech hlubokými lesy. Původně patřilo Šluknovsko pod správu míšeňského biskupství (zřízeno roku 968). Za zásluhy však území do své správy dostává český vládce Vratislav II., který jej dává věnem své dceři Juditě. Na popud jejího muže, lužického fojta v Budyšíně, jsou v 11. století přivábeni první němečtí kolonisté („lokátoři“ – z lat. locare) z Durynska a Frank, k dosídlení nepříteli hustě obydleného území (TRANTINA 2005). Ti rozšiřovali slovanské osady a zakládali nové vsi. Takto přišlo několik vln německých kolonistů, kteří však byli za „hosty“ i když vlastnili majetek, a požívali pouze ochrany zeměpanské, nikoli domovského oprávnění. Toto se mění za vlády Přemysla Otakara I. ve 13. století, kdy půda kolonisty vlastněná, se stává jejich skutečným domovem (ŠIMÁK 1938).

6.1 Založení Šluknova

O založení Šluknova nejsou hodnověrné zprávy. První písemná zmínka pochází z roku 1281 a nachází se v tzv. Lužickém kodexu (Codex Lusatiae). Jedná se o obchodní záznam mezi jistým Rudegherem ze Slaukenowe a míšenskou kapitulí. Na základě lingvistického výkladu názvu Slaukenowe lze usuzovat o slovanském založení ještě před německou kolonizací (TRANTINA 2005).

6.2 Šluknov městem

Prvními vlastníky zdejšího panství byli Berkové z Dubé. Ti vlastnili majetky a pozemky i hluboko v Sasku a jejich hlavním centrem byl hrad Hohenstein. Na přímělu Hynka Berky z Dubé se nejspíše roku 1359 stává Šluknov městem. Do svého znaku přejímá erbovní znamení Berků – dvě zkřížené ostrve (nynější městský znak byl Šluknovu udělen v roce 1900 ministerským předsedou tehdejší rakousko-uherské vlády

Ernstem von Koerberem) (G2 STUDIO 2009). Rod Berků silně podporoval německou kolonizaci a tak kolem roku 1410 dochází k potlačení původních Slovanů.

6. 3 Změny majitelů

Po konfiskaci Šluknova, rodu Berků, Jiřím z Poděbrad, se vlastnictví ujímá rod Vartenberků. Následují početné změny majitelů zdejšího panství, až se stává majetkem rodu Šlejniců. Během jejich správy (16. století) se městu dostává mnoha výsad (například právo várečné – vaření piva). Po Bílé hoře kupuje panství Wolfgang, hrabě Mansfeld. Spadalo do něj i 8 vesnic – Království, Křečany, Rožany, Kunratice, Jiřikov, Panský, Knížecí, Císařský. Během následujících let se vyměnilo několik správců, až se sňatkem dostává do rukou starobylého rodu Harrachů. V rukou Harrachů zůstává až do 19. století, kdy je Šluknov odkoupen. Posledním majitelem panství je Ervín Leopold Nostitz – Rieneck, který o něj přichází v roce 1945 (TRANTINA 2005).

6. 4 Zemědělství, řemesla, obchod

Mezi první činnosti zdejších osadníků patřilo zemědělství a chov dobytka. Jako vedlejší zaměstnání, v době menší vytiženosti v hlavních oborech, měli místní předení lnu. Toto odvětví měli přinést do kraje franští přistěhovalci. Řemeslníci se na ochranu a podporu svých zájmů začali sdružovat do cechů. Prvním cechem na území města byl cech plátenický z roku 1500 (G2 STUDIO, s. 5). Během 16. století se přidaly další cechy (řeznický, krejčovský, ševcovský ad.). Kdo nebyl v cechu, nesměl řemeslo provozovat. Cechy se staraly o výuku řemesel, dohlížely na kvalitu výrobků a udržovaly omezenou malovýrobu.

Šluknov měl také právo várečné a v roce 1537 obdrželo město řád „Pivovaru a sladovny“. Fungovaly zde dva pivovary s roční výrobou 30 hektolitřů piva. V zemědělství se na polích pěstovalo výhradně obilí, ostatní plochy se využívaly jako pastviny. Hlavně třicetiletá válka zasáhla velmi tíživě do místního života. Vesnice byly vypleněny, pole zpustošena. Tísňivé poměry vedly několikrát k tzv. selským rebéliím.

Počátkem 18. století se začínají rozvíjet výrobní manufaktury a na přelomu 18. a 19. století přecházejí v první tovární zařízení. Tomu pomohlo zrušení nevolnictví

v roce 1781 a přechod obyvatelstva z poddanství šlechtě do výrobních poměrů. To mělo za následek zvyšující se počet obyvatel a méně zaměstnanců v zemědělství. Koncem 18. století se místní zemědělství dostalo do krize, která těžce doléhala na hladovějící. Tento vývoj se odrazil v potřebě stavebního dříví na bytové a průmyslové prostory, majitelé lesů se začali specializovat na pěstování hospodářských dřevin, především tedy smrku, a také v potřebě změn v zemědělství.

Hlavní změny přicházejí po zrušení roboty (1848) především v podobě zemědělského spolkového života, který napomáhá změně z „hospodaření tří polí“ ke střídání plodin. Různé přednášky učitelů a zkušených praktiků napomáhají zvýšení produkce. A vše vrcholí založením první zemědělské školy v Čechách roku 1883. Mnoho textilních firem produkovalo např. bavlněné samety, oděvní látky, flanely ad. Domácí produkce se orientovala spíše na drobnou výrobu rozmanitého druhu. První pokusy dolování nerostů spadají do 15. století. Ale v průběhu staletí se jednalo spíše o marné pokusy na výdělečnou těžbu. Obchod ve městě představovala především síť menších obchodů, mlékárny, řeznictví a pekařství. Výběžek protínala i bohatá síť cest. Jedna z nejstarších spojovala místní hrady a hrádky od Tolštejna až do saského Hohnsteinu. Jedna z cest přes Šluknov vedla do Budyšina a také tu vedla tzv. „solná cesta“. Tato síť cest napomáhala rozvoji regionu, ale také k častým pochodům vojsk, což způsobovalo ohrožení a těžkosti obyvatelům Šluknova.

6. 5 Válečné události

V době husitství se krajem několikrát prohnala husitská armáda, která mířila k bohatší a významnější oblasti tzv. Šestiměstí. Cestou zde plenila a loupila. V okolí se také odehrálo několik menších bitev. Po osudné bitvě u Lipan žije kraj téměř 200 let bez válečných útrap. V 17. století však vypuká Třicetiletá válka, která oblast silně poznamená. Už v roce 1624 Šluknov plení oddíl Valdštejnských rytířů. Následuje několik vpádů saských i císařských vojsk.

Často se Šluknov stává i krátkodobým bydlíštěm procházejících vojsk, což se projevuje vymáháním potravin, dobytka, potahů a násilným verbováním mužů do vojska. V roce 1637 se výběžkem prohnali švédové, kteří plení většinu měst a vesnic,

příčemž ve Šluknově lehlo popelem na dvě desítky stavení. Následující roky se švédové oblastí proženou ještě několikrát. V roce 1635 dochází k podepsání Pražského míru, což znamená předání Horní a Dolní Lužice do správy Janu Jiřímu I. Saskému. Šluknov se tak dostává do těsné blízkosti zemských hranic. Konec Třicetileté války znamená jen krátkodobý konec válečných útrap obyvatel. Během 18. století zažívá Šluknov četné průchody vojsk, obsazení města, placení výpalného, plenění a další nepravosti s válečnými léty spojené. Ani období Napoleonských válek se regionu nevyhne, a obyvatelé opět zažívají útrapy s tím spojené (TRANTINA 2005).

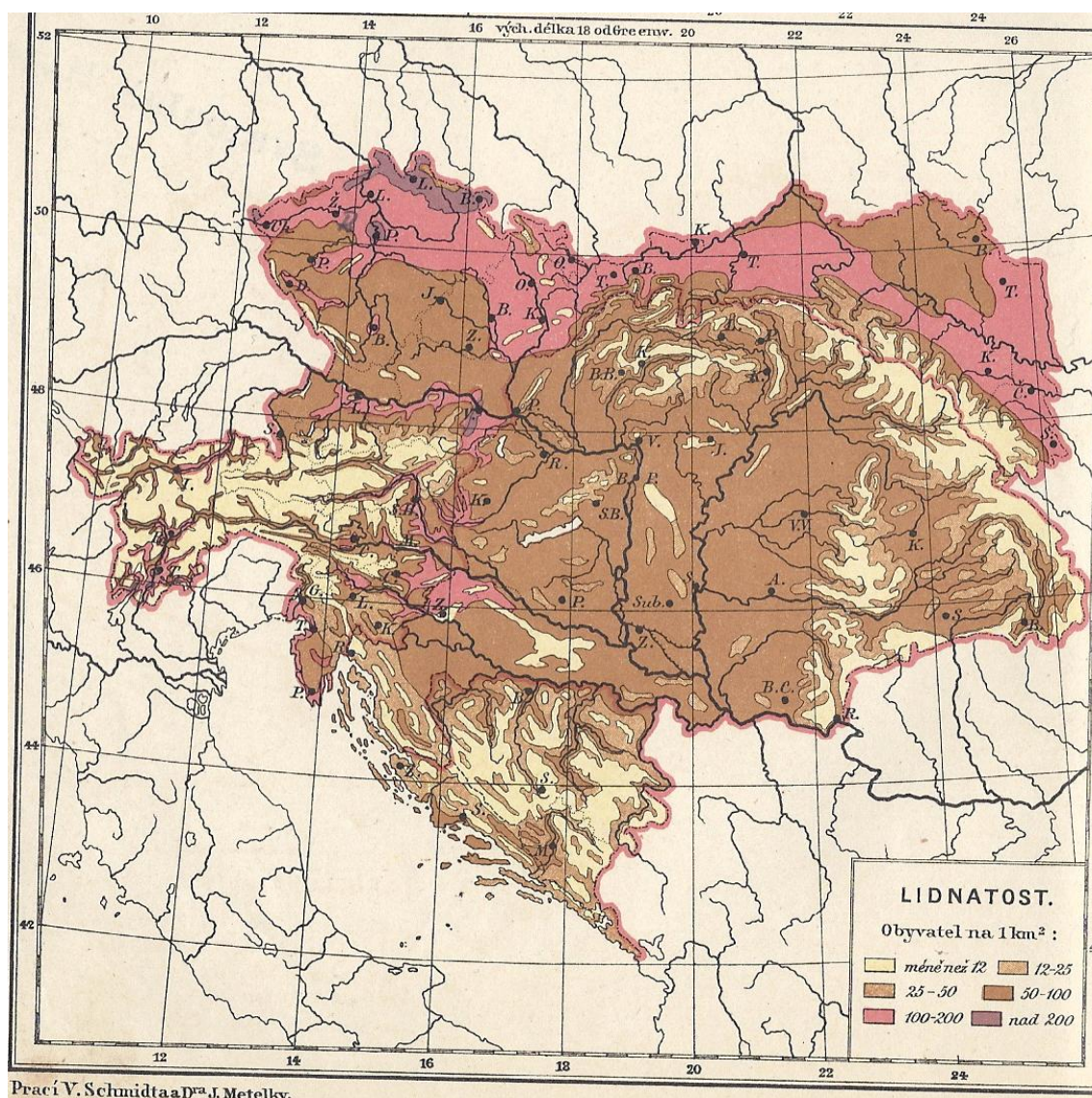
6. 6 Pohromy

K častým válečným útrapám se přidávaly podobně časté přírodní pohromy, které město také velmi výrazně sužovaly. Velké požáry město zaznamenalo v letech 1634, 1710, 1745 a nejničivější v historii 1838, při kterém zemřel jeden muž a popelem lehlo na 162 domů a 19 stodol. Poslední zmiňovaný požár znamenal zbrzdění rozvoje města a v této době začínají Šluknov zastiňovat svojí velikostí sousední Rumburk a Varnsdorf. I přesto je město ve druhé polovině 19. století významným střediskem průmyslového podnikání. V letech 1660, 1791 a 1868 se přes město prohnaly silné vichřice, které zanechaly mnoho škod. Dalšími pohromami, které si připsaly smrt velkého počtu lidí, byly morové epidemie. V letech 1555, 1585, 1596 a 1632 umíraly stovky lidí, což velmi výrazně postihlo město i celý region (G2 STUDIO 2009, s. 5).

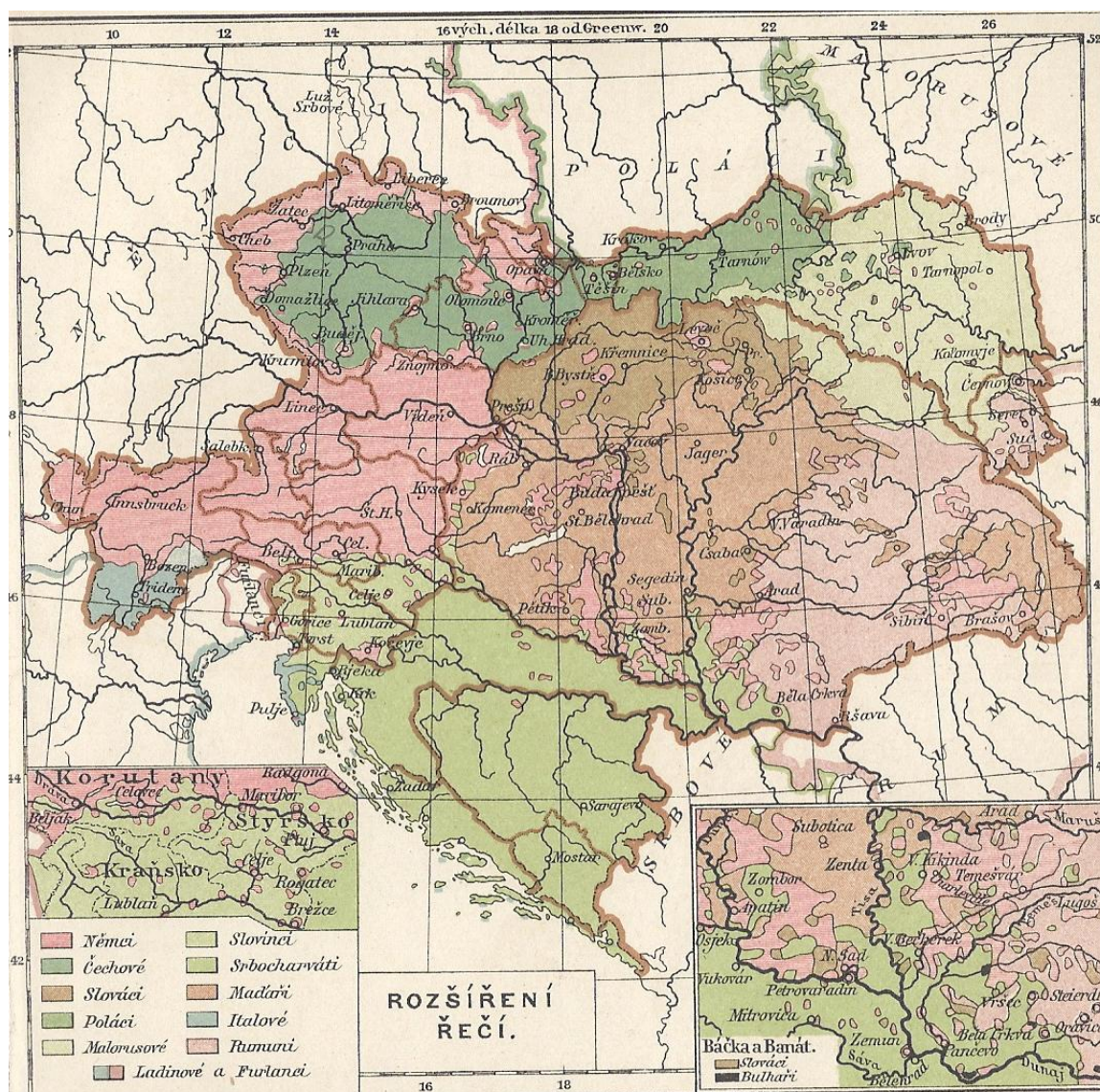
7 Historie českého státu ve 20. století

Na přelomu 19. a 20. století spadaly české země stále pod nadvládu Habsburské monarchie jako součást Rakouska – Uherska. Patřily k hustěji obydleným částem monarchie (Obr. č. 25) a příhraničí tvořilo většinové německé obyvatelstvo (Obr. č. 26), nutno podotknout, že v této době se při určování národnosti používalo tzv. obcovací řeči. Což často přinášelo nepřesnosti vůči reálné skladbě obyvatelstva.

Obr. č. 25 - Hustota zalidnění (1910)

Obr. č. 26 - Jazykové složení

(Schmidt 1910)

Tabulka 4 - Počet Němců v Československu na počátku 20. let

Počátek 20. let	Počet německých obyvatel	Zastoupení v uvedené zemi
Československo	3123566	23,30%
Čechy	2173239	33%
Morava	547604	20,90%
Slezsko	252365	40,50%
Slovensko	139000	4,70%
Podkarpatská Rus	10460	1,70%

(STANĚK 1992, s. 9)

Nejvíce německých starousedlíků žilo v pohraničí českých zemí. Německé osídlení zaujímalo přibližně 27000km², ale s rozdílnou hustotou zalidnění a také

kolísavou mírou českého obyvatelstva, které tvořilo někde dosti silné menšiny, resp. lokality s českou většinou. Němci žili také ve vnitrozemí, kde tvořili tzv. jazykové ostrovy. Zde vytvářeli početné, kulturně a politicky aktivní společnosti. Například Praha, Jihlava, Brno, Olomouc, Svitavsko, Vyškovsko ad.

Tabulka 5 - Počet Němců v roce 1930

Rok 1930	Počet německých obyvatel
Československo	3 231 688
Čechy	2 270 943
Morava a Slezsko	799 995
Slovensko	147 501
Podkarpatská Rus	13 249

(STANĚK 1992, s. 14)

V českých zemích tvořili Němci 29,5% a na Slovensku 4,7% obyvatelstva. Většina německého obyvatelstva žila v pohraničí českých zemí. V Čechách byli usídleni v celkem 8471 obcích (z nich 2651 převážně německých), na Moravě a ve Slezsku v 3325 obcích (746 převážně německých). V roce 1930 v ČSR z celkového počtu Němců patřilo 45,4%, ve sféře ekonomické aktivity, do průmyslu a řemesel. Převaha průmyslu v oblastech s německou většinou, citlivě reagující na tržní systém, nebyla dostatečnou zárukou stability. K tomu se přidávaly další změny a opatření československé vlády (měnová reforma, pozemková reforma atd.), které se závislostí příhraničí na vnitrozemí a výkyvy zaměstnanosti, cenových a mzdových relací vytvářely potencionálně výbušné sociální klima.

Velmi výrazně se také podepsala na atmosféře v příhraničí hospodářská krize z počátku 30. let. V roce 1933 byla průměrná nezaměstnanost v českých zemích 5,5% a v Sudetech 6,3% a v roce 1935 pak v českých zemích 4,7% a v Sudetech 8,5% (Staněk 1992, s. 14). I když se československá vláda snažila krizi řešit pozitivními opatřeními, sociální, nacionální a politická nespokojenost mezi Němci narůstala. V průběhu 20. let v důsledku různých nařízení a penzionování ubylo více než 30 000 úředníků a zřízců německé národnosti (pošta, ozbrojené složky, železnice ad.).

V roce 1935 nastalé atmosféry v příhraničí využívá v parlamentních volbách strana SdP (Sudetendeutsche Partei), která vítězí s více než 1,2 miliony hlasy. Jen díky volební matematice nejvíce mandátů získávají Čeští agráři (STANĚK 1992). Od konce roku 1937 se československo-německé vztahy začínají vyostřovat. SdP se

přizpůsobuje Hitlerovým plánům na připojení Němci osídlených území k říši. V dubnu 1938 předložila SdP v čele s Konrádem Henleinem tzv. karlovarské požadavky, které při případném přijetí vážně ohrožovaly existenci státu.

Vyhlášení částečné mobilizace v květnu téhož roku ochladilo „sebeurčovací“ nálady v pohraničí, ale následné obecní volby ukázaly, kam v této době vzhlíží většina sudetských Němců (téměř 90% pro SdP). Západní mocnosti se vkládají do této tíživé situace a zprostředkovávají misi lorda Runcimana, ta však vyznívá k alternativě odtržení oblastí osídlených převážně Němci. Září 1938 je pro existenci Československa velmi kritické. Se svými autonomistickými nároky přicházejí i Slováci, Maďaři a Poláci. 30. září a souhlas s tzv. Mnichovskou dohodou znamená odstoupení československého pohraničí a začátek krátké éry tzv. druhé republiky. Na Němci anektovaných územích (28679km²) pobývalo více než 3 miliony Němců a okolo 300 000 Čechů (STANĚK 1992, s. 20). Následují další tragické události – odtržení Slovenského Štátu, vytvoření Protektorátu Čechy a Morava a druhá světová válka.

7. 1 Odsun Němců

Již během války se v československém odboji začalo uvažovat o poválečném řešení německé otázky v Československu. Zmiňovala se možnost výměny obyvatelstva, vycházející ze zkušeností výměn obyvatel po první světové válce na Balkáně. Českoslovenští komunisté v prvních letech války razili koncepci Komunistické internacionály - nepočítalo se s obnovením Československa v předmnichovských hranicích, připouštěla se existence Sudet a očekávalo se nastolení mocenských struktur sovětského typu. Edvard Beneš v roce 1940 navrhoval tzv. minimální program, tedy kombinaci odstoupení části území (výběžky) a vnitřní stěhování německého obyvatelstva do homogenních oblastí s jistou vlastní samosprávou. Prezident také počítal, že od samotného počátku budou sudetští Němci povoláni do Státní rady (náhradní parlament v exilu) (BRANDES 2002).

V roce 1941 dochází ve válce k výrazným zvrátům (útok na SSSR) a také československá diplomacie doznává úspěchů (uznání československé vlády Velkou Británií a USA). Beneš se v této době začal více přiklánět k masovému transferu německého obyvatelstva. Od roku 1942 se počítá s odsunem přibližně 1,5-2 miliony

osob německé národnosti. V dalších letech války se stupňuje důraz na požadavek transferu. V roce 1943 Beneš sděluje americkému prezidentovi, že Sověti nejsou proti odsunu německého obyvatelstva, což nejspíše přimělo F. D. Roosevelta, aby tuto myšlenku v obecné rovině podpořil. Tento názor by okamžitě tlumočen Sovětům, kteří se staví pozitivně k odsunovému plánu. V dalším rozhovoru s americkým prezidentem dostává Beneš potvrzení stanoviska na odsun německého obyvatelstva (STANĚK 1992).

Počítalo se s přibližně 2 miliony osob, z nichž asi 600tis. mělo být odloučeno v důsledku územních ústupků. 3. 2. 1944 před londýnskou Státní radou Beneš mimo jiné řekl: „Náš domácí odboj a převrat v této válce bude a musí být revolučně a vojensky organizovaný a násilný a bude a musí znamenat u nás velikou lidovou vojnu a pro Němce a fašistické násilníky konec opravdu krvavý a nelítostný.“ (BENEŠ, 1946, s. 394-395)

S blížícím se koncem války se začaly častěji objevovat výzvy k násilnému postupu vůči německé menšině. V květnu 1945 končí druhá světová válka a v Československu začíná docházet k tzv. „divokému odsunu“. Nálady československého národa jsou silně protiněmecké a v období od května do srpna dochází k mnoha tragickým událostem, které si vyžádají velký počet mrtvých. Postoloprty, Folmava, Rumbursko, Varnsdorfsko a v mnoha dalších místech Československa docházelo k vraždění sudetských Němců. Brněnský „pochod smrti“ či události nedaleko Přerova na Moravě (zastřelení 265 Němců) (STANĚK 1992, s. 43) se nesly v nelidském postupu českého obyvatelstva vůči německému obyvatelstvu.

Vznikaly záchytné, internační a pracovní tábory, naplňovala se současná vězeňská zařízení. Vznikly mimořádné lidové soudy, které rozhodovaly o případných trestech. Němci byli perzekuováni – odejmutí státního občanství (platilo pro všechny osoby, které po Mnichovu a za okupace získali německou příslušnost nebo se z vlastní vůle přihlásili k Němcům), konfiskace zemědělského majetku, povinnost nošení označení, nasazování na nucené práce atd. Jejich majetky byly drancovány, zabírány a německé obyvatelstvo bylo vyháněno. Během léta se československá vláda obrací na spojence se speciální nótou, ve které žádala podporu při vysídlení většiny německého obyvatelstva. Mělo jít o organizovaný a humánní odsun 2-2,5 milionu lidí. Během

Postupimské konference (červenec – srpen 1945) bylo uznáno vysídlení německého obyvatelstva z Polska, ČSR a Maďarska.

Začátkem ledna 1946 byly dokončeny přípravy k tzv. organizovanému odsunu Němců z Československa. Koncem ledna bylo podle potravinových lístků v Československu celkem 2 142 203 Němců, z toho většina v příhraničních oblastech (STANĚK 1992). V lednu začíná organizovaný transport do americké zóny, od června i do sovětské zóny. Měly být odesílány celé rodiny se zavazadly o hmotnosti 30-50kg, potravinami a 1000 markami na osobu. Lidé měli být řádně oblečeni. Zakázáno bylo vyvážet cennosti, jediné povolené byly snubní prstýnky. Při kontrolách splňování těchto podmínek, se československé úřady často dopouštěly šikany a nezákonného obohacování. Stížnosti na postupy úřadů přicházeli nejen od amerických orgánů, ale také od Mezinárodního Červeného kříže. Do konce roku 1946 bylo do americké okupační zóny vysídleno 1 446 059 Němců a 786 482 do sovětské zóny. Počet Němců v českých zemích poklesl na 225 000 osob. Jednalo se o specialisty v průmyslu a hornictví a jejich rodinné příslušníky, osoby ve smíšených manželstvích (bylo jinak pohlíženo na německé manželky a na německé manžele), antifašisty aj.

7. 2 Doosídlování pohraničí

V souvislosti s vystěhováním většiny obyvatelstva z českého příhraničí, vyvstala otázka ohledně znovuosídlení československými státními příslušníky české, případně slovenské národnosti. Pohraničí začali dosidlovat hlavně lidé z vnitrozemí, ale také ze zahraničí (Volynští Češi, Víděňští Češi, Kladští Češi atp.). Případně i lidé jiné národnosti. V prvních poválečných měsících a letech probíhalo osídlování velmi živelně. Někteří přicházeli z důvodu trvalého usídlení, jiní zase jen kvůli svému obohacení. Dá se říci, že podstatná část z nich přicházela, aby si zlepšila své postavení (ekonomické i sociální).

V roce 1947 žilo v pohraničí (na území okupovaném říší) 2 229 485 obyvatel, což jsou přibližně dvě třetiny původního počtu. Nejvíce nových osídlenců pocházelo z vnitrozemí a nejvíce přišlo ze sousedních (nejbližších) okresů. V politickém rozměru této situace nejvíce využila Komunistická strana, která se prezentovala jako strana, díky

níž přerozdělování německého majetku probíhá. I toto pomohlo KSČ v úspěchu v poválečných volbách.

Vystěhování Němců z pohraničí znamenalo v podstatě úplné zpřetrhání místních sociálních vazeb a kulturních tradic. Nové obyvatelstvo si přinášelo vlastní sociální a kulturní hodnoty a zvyklosti, které se zde během následujícího soužití mísily a přeměňovaly v nový socio-kulturní systém. Pohraničí také přišlo o značné materiální vybavení a novoosídlenci nemohli v plném rozsahu pokračovat v činnosti všech provozů, hospodářství atd. Jednak z důvodu kvantity novoosídlenců, ale také z důvodu kvality (odbornosti) nově příchozích. V době německého osídlení byla krajina vnímána jako domov poskytující obživu a byla pečlivě obhospodařována. V té době byla velmi oblíbená turistika, stavěly se vyhlídky a rozhledny. Po příchodu nového obyvatelstva do pohraničí se změnil vztah z „obyvatelé - hospodáři“ na „obyvatelé - konzumenti“. (SPURNÝ, 2006)

7. 3 Komunistický režim

Únor 1948 a komunistický převrat v Československu znamenal na další čtyři desítky let vládu totalitního, resp. autoritativního režimu. Znárodnění započalo již v roce 1945 a po únoru 48 se pokračuje v zestátnění. Komunisté vyhláší tzv. budování socialismu, ruší se soukromé zemědělské hospodářství atd., což přináší odchod části obyvatelstva do vnitrozemí. První roky vlády KSČ mají ve svých důsledcích negativní dopad na stabilitu pohraničí. Způsobují likvidaci mnoha menších obcí a ovlivnily koncentraci obyvatel do větších měst. Zanikaly různé společenské organizace (ochotnické soubory, Sokol ad.) a život na vesnicích a městech se formalizoval (KASTNER 1996, s. 21). Vytvářely se nové akce, které měly postupně dát vzniknout novým společenským tradicím (oslavy 1. máje, Mezinárodní den žen atd.). Stále více je oslabován význam křesťanských tradic a poselství.

Dochází ke kolektivizaci (často s násilným průběhem) a socializaci, v roce 1953 k měnové reformě, (ne)plní se pětiletky, funguje plánované hospodářství. Pohraničí je organizovaně doosidlováno. Hlavní pozornost byla věnována zemědělským okresům. Často se jednalo o nepohodlné osoby či celé rodiny z vnitrozemí. Značnou část z nich tvořili Romové. Ve srovnání s rokem 1947 se počet obyvatel pohraničí zvýšil k roku 1959 o 15,7% (KATNER 1996). Období tzv. „Pražského jara“ docházelo k uvolňování

poměrů ve společnosti v Československu. Zakládají se, resp. obnovují, nové spolky, ruší se cenzura atd. Což přináší pozitivní nálady do společnosti. Avšak příchod vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a následná normalizace v 70. letech přináší novou vlnu emigrace občanů do zahraničí.

V otázce osídlení pohraničí se během 70. let vytvářely podmínky pro zahraniční migranty (v 70. letech polské dělnice ve Šluknově). V období 1950-1985 vzrostl počet obyvatel okresních měst v pohraničí o 48,9%, ale na venkově jen o 3,2%. Toto ukazuje trend koncentrace obyvatel ve větších městech a problém s osídlením menších měst a venkova. Značná formálnost a nedostatečnost občanských kontaktů negativně ovlivnily formování pocitu sousedské a občanské sounáležitosti obyvatel v pohraničí. V letech 1990-1993 se podle průzkumu, i přes všechny výše zmíněné podmínky života v pohraničí, cítí naprostá většina dotázaných svoje bydliště jako svůj domov. A jen malé procento dotázaných by se chtělo z pohraničí vystěhovat (KASTNER 1996).

7. 4 Revoluce 1989

Změna režimu v roce 1989 znamenala novou situaci v rozvoji občanské společnosti. Projevuje se aktivizace různých společenských a politických organizací. Rostou společenské kontakty a vznikají občanské iniciativy. Otevírají se hranice, probíhá navrácení znárodněného či zestátněného majetku. Podniky se privatizují a od centrálně plánované ekonomiky se přechází k tržnímu systému hospodářství. K 1. 1. 1993 vzniká samostatná Česká republika, která v roce 2004 vstupuje do Evropské unie. Na konci roku 2007 se stáváme součástí Schengenského prostoru. Pohraničí v podstatě ztrácí svoji úlohu v otázce ochrany státních hranic a přináší novou kvalitu přeshraničních vazeb.

7. 5 Souhrn

Dvacáté století přineslo mnoho zásadních událostí, co se týče vývoje celého státu - dvě světové války, odsun Němců, komunistická nadvláda, studená válka, Sametová revoluce ad. Nejvýraznější událostí, která poznamenala hlavně české pohraničí, byl tzv. „odsun sudetských Němců“, který znamenal, pro do té doby průmyslově, kulturně a sociálně vyspělou oblast, radikální změnu, která poznamenala celý stát. Avšak žádná z událostí, které se během minulého století udály, se nedají opomenout. Každá více či méně ovlivnila život dnešních obyvatel.

8 Šluknov ve 20. století

V tabulce (Tabulka 6 - Vývoj počtu obyvatel Šluknova)je zřetelný zlom v počtu obyvatel díky odsunu Němců a následnému nedostatečnému dosídlení. Dnešní počet obyvatel Šluknova (byly připojeny okolní dříve samostatné obce) je srovnatelný s počtem obyvatel předválečné samostatné obce Šluknov. Také je zde zřetelný úbytek lidí v menších obcích a na venkově, který je vyšší než ve městě.

Tabulka 6 - Vývoj počtu obyvatel Šluknova

Obec	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
ŠLUKNOV	12527	12983	13685	12414	13479	6428	6128	5820	6204	5568	5658
Císařský	1824	1929	2152	1847	2130	973	821	717	532	442	469
Harrachov	226	235	256	211	210	16	16	10	11	3	5
Královka	217	228	256	214	234	71	75	40	13	6	18
Království	3280	3276	3524	3201	3417	1084	859	786	582	488	526
Kunratice	618	545	530	455	471	107	65	43	14	6	10
Nové Hrabčcí	619	670	423	394	448	155	139	103	50	37	57
Rožany	854	887	940	881	991	370	319	268	186	139	131
Šluknov	4889	5213	5604	5211	5578	3650	3834	3853	4816	4447	4442

(RŮŽKOVÁ 2007)

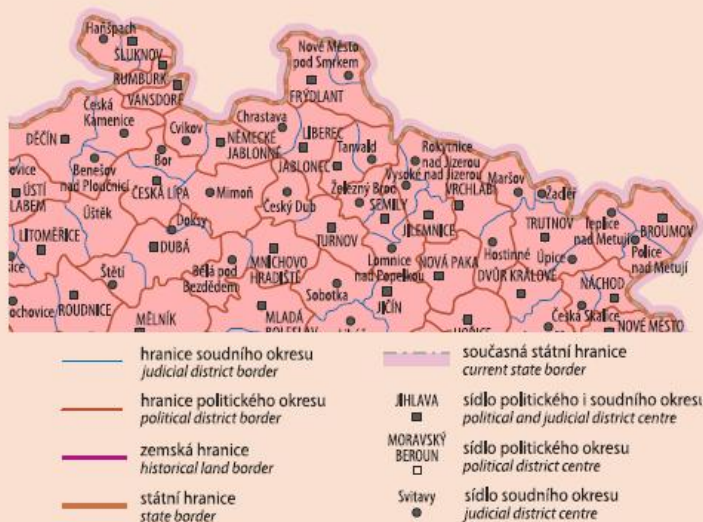
(ŠLUKNOV = dnešní Šluknov - se všemi dříve samostatnými obcemi;
Šluknov=samostatná obec)

8. 1 Počátek 20. století

Na přelomu 19. a 20. století Šluknov představoval nejsevernější město Rakousko – Uherského mocnářství. Vlastní město zaujímalo 626 hektarů půdy. Kolem se rozprostíraly lesy, prostřídáné poli, loukami, kopci i údolími s výraznými plochami rybníků. Hlavní ulice procházející městem i prostorné náměstí (110x67m) bylo vydlážděné a lemované patrovými kamennými budovami. Náměstí zdobila kamenná kašna a sousoší sv. Trojice z roku 1752. Přepychové domy a vily reprezentovaly úspěšné období průmyslového rozmachu. Šluknov byl sídlem okresu (Obr. č. 27) i sídlem okresního hejtmanství a okresního soudu s notářstvím a daňovým úřadem (TRANTINA 2005).

Obr. č. 27 - Okres Šluknov

ÚZEMNĚSPRÁVNÍ ČLENĚNÍ (1918–1938, 1945–1949)
TERRITORIAL AND ADMINISTRATIVE DIVISION (1918–1938, 1945–1949)

Zdroj / Source: Atlas Republiky československé, Vojenský zeměpisný ústav, Praha, 1935.

(CHROMÝ 2009)

Místní spořitelna zajišťovala úvěry a vklady. Z význačných budov je třeba uvést kromě radnice také veřejnou nemocnici, městem spravovanou. Dále lékárnu, sirotčinec a špitál (domov pro nemajetné přestárlé osoby).

Ve městě mělo také sídlo velitelství finanční stráže a četnické komando. Velitelství podléhala jednotlivá oddělení v okolních obcích. Město mělo již zavedeno elektrické osvětlení (mimo okolní obce a předměstí), vodovod a částečnou kanalizaci. Potoky, protékající městem, byly pečlivě obezděny bočními kamennými stěnami. Voda byla čistá a drželi se v ní pstruzi a místně i raci. Obyvatelé byli zaměstnáni převážně v průmyslu a obchodě. Každým rokem se průmyslové provozovny rozšiřovaly nebo byly budovány nové. Existovalo zde téměř dvacet textilních firem, které produkovaly bavlněné samety, oděvní látky, flanely ad. Konkurence vedla k zajímavým jevům. Hadry na podlahu tu vyrábělo několik výrobců. Jeden z nich uvedl na trh výrobek se siluetou hrocha a nápisem „Saju jako hroch“. Tento model dosáhl takové obliby, že ostatní výrobci se museli dohodnout na finanční kompenzaci s výrobcem, aby ten s výrobou přestal.

Podmínky ve zdejších továrnách byly přiměřené tehdejšímu poměru. Pracovní doba byla 12-ti i vícehodinová a to i v sobotu. Řemeslníci i tkalci na ručních stavech museli čelit strojové konkurenci. Zemědělství bylo spíše zaměstnáním lidí z okolních vesnic. Nepříliš úrodná půda byla vhodná k pěstování brambor, ovsa a lnu. Jako okresní město byl Šluknov spojen se sousedními obcemi dobrými silnicemi. Ke konci 19. století sem byla dovedena železnice. V roce 1904, díky chytrému podnikatelskému nápadu, se mění celé Karlovo údolí (byly zde postaveny provizorní ubytovny pro italské traťové dělníky) na vyhledávané zábavní středisko, kam se mohlo přijíždět i vlakem. V této poklidné době se lidé sdružovali v různých spolcích s různou zájmovou činností. Ve Šluknově působilo na třicet spolků (kulturní, tělovýchovné, turistické ad.). Velmi oblíbená byla mezi lidmi pěší turistika a výlety do přírody.

8. 2 První světová válka

Začátek první světové války byl ve Šluknově přijat s nadšením. Avšak s rozšiřujícími se seznamy padlých nadšení postupně opadávalo. Kupní síla rakouské měny klesala. Přidaly se nedostatky v zásobování, které se přeměňovaly v tzv. hladové bouře. Místní vojenský lazaret plnil nedaleký hřbitov dalšími vojáky. Silily zde také nacionální síly, které se začínaly obracet o pomoc k německé říši. V dubnu 1918 město Šluknov zaslalo žádost německému císaři, v níž uvedli, že ve městě a okolí je nedostatek potravin, což může vyústit v nepokoje (TRANTINA 2005).

8. 3 První republika

Na vyhlášení Československa reagovali hned 29. října němečtí poslanci z českých zemí prohlášením o odtržení pohraničních oblastí. V případě Šluknova se jednalo o tzv. Deutschböhmen. České posádky, zaměstnanci a úředníci byli odesíláni do vnitrozemí. Avšak čeští vojáci se již 30. října zmocnili místního nádraží a úřadů, což zklidnilo nacionalistické vášně německého obyvatelstva. Během listopadu pak čeští vojáci začali obsazovat i okolní města a počátkem prosince bylo s Deutschböhmen v podstatě konec. Do výběžku byla dosazena česká správa (TRANTINA 2005).

Čechů zde bylo mizivé procento, byli to hlavně státní úředníci, finanční stráž, četnictvo atd. V roce 1921 bylo ve výběžku jen 2,6% obyvatel české národnosti. V roce 1920 bylo ve Šluknově pouze 93 Čechů. V dalších letech rostl počet Čechů. Začali pracovat i v místních továrnách a v roce 1935 jich zde žilo již na 250. Okres patřil k nejprůmyslovějším v severních Čechách. Bylo zde 197 továrních celků a 700 obchodů a živností. Ve třicátých letech roste politický význam Henleinovy strany SdP, která v roce 1938 vyhrává obecní volby (TRANTINA 2005). V průběhu roku 1938 se stupňují požadavky sudetských Němců a tlak Německa na československou státnost (požadování autonomie pohraničí atd.). V květnu československá vláda reaguje částečnou mobilizací, což na chvíli uklidňuje situaci v pohraničí, avšak v září vrcholí tlak Henleinovců a nacistického Německa. Během léta došlo k podminování přeshraničních přístupových cest do města a dále do vnitrozemí. Podminované objekty pak byly hlídány Stráží obrany státu. V září byly na denním pořádku německé demonstrace v ulicích Šluknova a provolávání nacistických hesel. Jednotky Stráže obrany státu měly rozkaz nestřílet. A 22. září se jednotky musely stáhnout z výběžku. Na pár místech (kopec nad Královstvím, železniční stanice Valdek) se svedlo několik přestřelek (BENEŠ 2006). Některé jednotky byly dokonce zajaty a výběžku se zmocnili němečtí povstalci.

Konec září přináší Mnichovskou dohodu a odtržení československého pohraničí ve prospěch Německa. Češi, s vidinou německé nadvlády, odcházejí do vnitrozemí. Již 1. října je Šluknov obsazen německou armádou. Ve městě zůstalo jen 18 českých rodin, většinou starousedlíků se smíšeným manželstvím. 4. října přijíždí do města Adolf Hitler, jenž je spontánně vítán a oslavován za osvobození německého lidu z područí Československa. Tentýž den proběhlo referendum za připojení k Říši, proti bylo pouze 9 lidí.

8. 4 Druhá světová válka

Nadšení, které panovalo mezi obyvateli Šluknova, se během válečných let rozplynulo. Odvody do Wehrmachtu, přidělový systém, špatné zásobování či snižování platů provázelo válečná léta. Výroba byla zaměřena na válečné potřeby. Šily se stejnokroje, vyráběly se součástky do letounů. Od roku 1943 bylo do výroby nasazeno

všechno schopné obyvatelstvo. Na okraji Šluknova byl zřízen zajatecký tábor pro belgické zajatce, kteří zde pracovali v okolních továrnách. V posledních dnech války byl Šluknov postihnut i bombardováním, což přineslo i mnoho mrtvých a poškození několika budov a silnice. 9. května vstoupily do města jednotky polského pěšího pluku. 10. května bylo dokončeno obsazení celého výběžku a správu ve městě převzal sovětský kapitán Jegorov (KUČERA 2008).

8. 5 Poválečné události

Po obsazení města se místní obyvatelé schovávali v domech s vyvěšenými bílými vlajkami. Všude byly odhozené zbraně a munice. Místní funkcionáři, vlastníci továren a prominentní osoby odešli s ustupující armádou. Ve městě se v podstatě zastavil život. 12. května dorazil do města partyzánský oddíl, který se později přejmenoval z „Národní mstitelé“ na „Revoluční gardu“. Gardisté měli za úkol hlídat sklady potravin, obchody, zajištěný národní majetek atd. Velké problémy byly v zásobování, místní zemědělské usedlosti byly často opuštěné, o dobytek se nikdo nestaral. První noví zemědělští pracovníci se rekrutovali z místní vojenské jednotky. Další se přidávali z řad nových osídlenců, přicházejících z vnitrozemí. Na pomoc v zemědělství byly poskytnuty vojenské zálohy a studentské brigády (TRANTINA 2005).

Mezitím probíhal v období od května do srpna 1945 tzv. „divoký odsun“ sudetských Němců, při kterém mnoho z nich bylo zavražděno. Toto období bylo provázeno často násilím až nelidskostí. Poté následoval tzv. organizovaný odsun, řízený státními orgány. Z původních 6000 Němců ve Šluknově bylo do roku 1946 vyhoštěno přes 5500. Již v průběhu roku 1945 začali do výběžku proudit novoosídlenci, kterým byla přidělována půda do výše 15ha. Do výběžku však nepřicházeli jen poctiví dělníci a zemědělci, ale také kořistníci, kteří se chtěli obohatit. S pytli a kufry přijížděli na přeplněných vagónech a drancovali opuštěné budovy. Uloupený majetek pak vozili zpět do vnitrozemí. Také Němci za hranicemi se snažili převést majetek do Německa. Pašovalo se zboží, převáděl se dobytek. Finanční stráž hlídající hranice se častokrát dostala do potyčky s pašeráky, několikrát došlo i ke smrtelným zraněním. Postupem času se místní poměry konsolidovaly. Začaly vznikat odborové organizace, byl založen

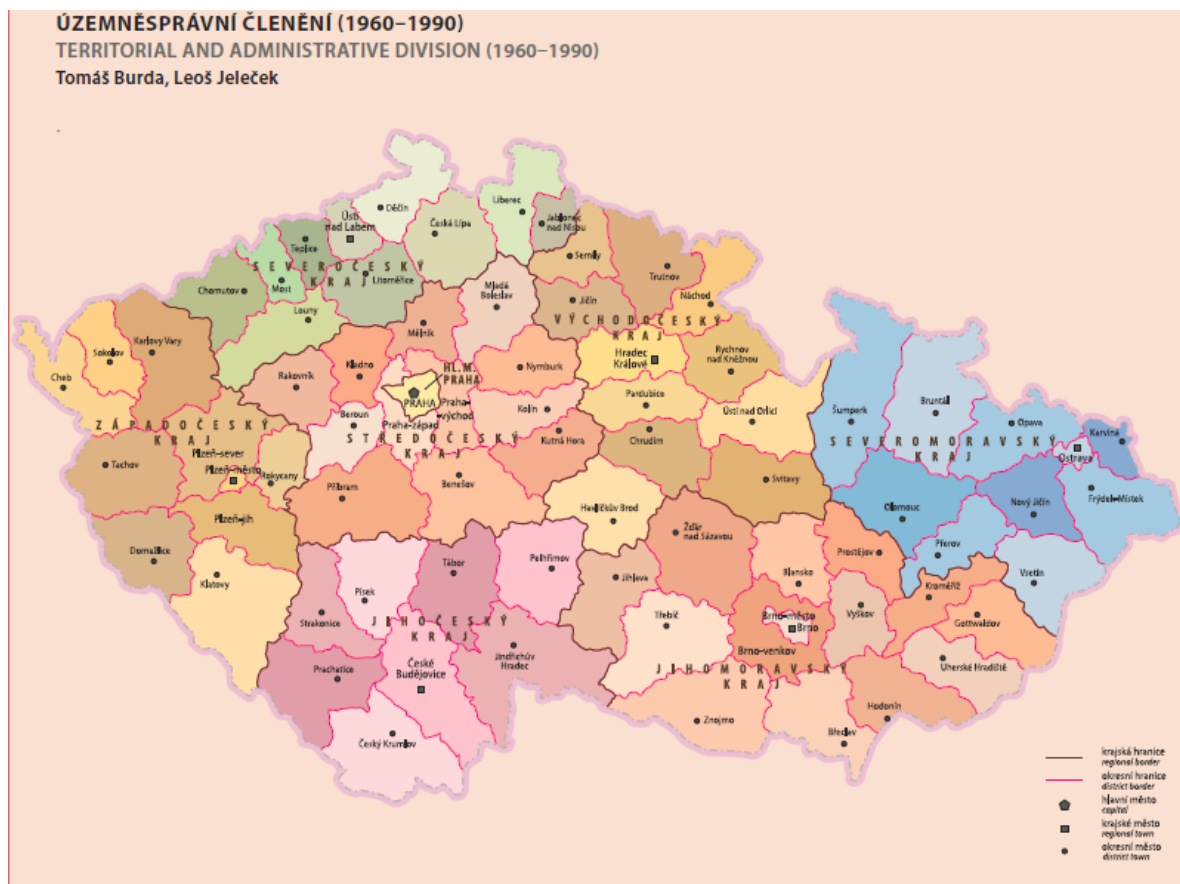
8. 6 Komunistický režim

Obr. č. 28 - Okres Rumburk

Výběžek zasáhla jako v celé republice kolektivizace a vytváření JZD. Také v průmyslové výrobě docházelo k reorganizacím. Jeden z nejrozsáhlejších závodů ve městě Elektrosvit, který zaměstnával přibližně 360 pracovníků, byl postupně přesunut na Slovensko. Ve Šluknově se zaváděla nová výroba, která zde neměla dřívější tradici – výroba pekařských a cukrářských strojů, senometů, vzduchojemů apod. Mnoho podniků také zaniklo (pilařský závod) nebo bylo spojováno (textilní továrny). Výrobní sortiment byl zúžen.

Obr. č. 29 - Okres Děčín

(CHROMÝ 2009)

Blízké státní hranice byly hlídány. Nejdříve finanční stráží později Pohraniční stráží. V padesátých letech byly postaveny trojitě zátarasy z ostnatého drátu a bylo vytyčeno zakázané a hraniční pásmo. Budovy v blízkosti tohoto pásma byly bořeny.

Kvůli nedostatečnému dosídlení pohraničí, zůstalo mnoho budov neobydlených a postupně chátralo. Tyto budovy byly bourány a často prodávány na levný stavební materiál (Tabulka 7 - Vývoj počtu domů ve Šluknově).

Tabulka 7 - Vývoj počtu domů ve Šluknově

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet domů													
Šluknov	1604	1791	1825	1966	2036	2110	2258	2179	1234	1173	1057	1153	1166

(RŮŽKOVÁ 2007)

Pražské jaro ve Šluknově se projevilo klidněji než ve větších městech. I zde však probíhaly shromáždění a objevily se „kontrarevoluční“ nápisy při vstupu vojsk do republiky. V období tzv. normalizace probíhaly stranické čistky a prověrky. Byly rušeny obnovené organizace jako Sokol nebo Skaut.

V sedmdesátých letech se bytová krize řešila výstavbou sídliště s panelovými domy. Byl vystavěn rozsáhlý sportovní areál. Průmysl ve městě byl reprezentován textilními továrnami Benar a Bytex a strojírenskými závody Topos. Došlo k modernizaci těchto závodů. Hlavně do závodu Benar byly na roční pracovní stáž lákány polské dělnice, které si pak často prodlužovaly pobyt ve městě na další roky. Mnohé z nich se tu vdaly a zůstaly. Byl to v podstatě plán dalšího osidlování pohraničí, kdy sem byly lákány ženy za prací, a muži byli do výběžku posíláni na vojnu. Dalším faktorem populační politiky byli mladí kluci na lesnické škole a dívky na zemědělské škole. Pamětníci vzpomínají na dobu sedmdesátých let jako na ráj pro mladé ve Šluknově. Pořádaly se kolektivní akce, brigády, plesy atd. Byly modernizovány místní školy, které byly doplněny o dvoje jesle a tři mateřské školky.

Bylo vystaveno zdravotní středisko. Město mělo přímé spojení s Prahou, Děčínem a Ústím nad Labem. Dřívější hustou síť malých obchodů vystřídaly v té době moderní samoobslužné prodejny, železářství, lékárny atd. avšak sortiment nemohl uspokojit požadavky spotřebitelů. Město zaznamenalo také růst počtu obyvatel (viz. Tabulka 6 - Vývoj počtu obyvatel Šluknova). Byl dokončen rekreační rybník, který byl však po několika letech zdevastován. Koupání v místních rybnících nebylo doporučeno z důvodu znečištění místních vod. Ke konci 70. let byl zaznamenán růst kriminality. Objevovaly se přestupky z důvodu požití alkoholu, vandalismus, výtržnosti, nepořádek, hrubé chování v restauracích ad. Velmi početně v těchto přestupcích byli zapojeni místní Romové, kteří do města přišli díky organizovanému dosidlování pohraničí, převážně ze Slovenska.

Na konci sedmdesátých let se prohloubily ekonomické nedostatky a s tím spojené problémy se zásobováním. Začalo se zdražovat (káva, čokoláda, benzín ad.) což vedlo k nákupní panice. Kritická situace v zásobování palivy se projevila omezováním dodávek elektrické energie, redukcí vysílání TV a pouličního osvětlení. A ve školách byly vyhlášeny uhelné prázdniny. Špatné zásobování a zdražování pokračovalo i v následujících letech. Také se zhoršovala ekologická situace ve městě a jeho okolí. Vody byly znečištěny, přibývalo nepovolených skládek. Také v letech 1988-1989 byly podle pamětníků časté noční přelety letadel z NDR, které vypouštěly páchnoucí látky (TRANTINA 2005). K tomu se přidávala intenzivní nákladní doprava ve městě a odstřely v blízkém kamenolomu. Od roku 1980, kdy byla připojena poslední samostatná obec Království k městu Šluknov, docházelo k úbytku obyvatelstva. Tento trend se podařilo zastavit až na začátku devadesátých let.

8. 7 Sametová revoluce

Do Šluknova se události spojené se 17. listopadem dostaly až s desetidenním zpožděním. 27. listopadu se na náměstí konala stávka několika desítek studentů a občanů města. Město navštívilo několik pražských studentů a byli vyměněni zastupitelé na Městském národním výboru. Odstraňovaly se symboly a hesla spojená s komunistickým režimem. Komunistická vláda skončila.

8. 8 Od revoluce do dneška

Období po Sametové revoluci ve Šluknově se neslo ve znamení uzavírání firem a podniků (Bytex, Benar) a s tím spojeným poklesem pracovních míst a růstem nezaměstnanosti (k 31. 12. 2012 činí nezaměstnanost ve Šluknově 20,80%, což je nadprůměrná nezaměstnanost v republice), prodeje sídliště do soukromého vlastnictví (to mělo za následek machinace s cenami bytů, nastěhování sociálně slabých občanů atd.) a dalších negativních jevů. Jako pozitivum se dá z pohledu občana města, resp. možného migranta do Šluknova, zmínit výstavba nových bytů, dokončení plynofikace města a centrální stoky, otevření přechodu Rožany – Sohland i pro motorová vozidla či dokončená rekonstrukce zámku (G2 STUDIO 2009).

Během roku 2010 proběhl socio–demografický průzkum pomocí dotazníkového šetření mezi obyvateli města Šluknova. Dotazník obsahoval otázky, ze kterých vyplynulo věkové a vzdělanostní složení respondentů, jejich spokojenost se životem ve městě co se týče volnočasových aktivit, úrovně sociálních a zdravotních služeb, možností získání zaměstnání, kvality životního prostředí a dalších skutečností, které dokreslují spokojenost se životem ve Šluknově. Dotázané v největší míře trápí nedostatek práce (22,1%) a nepřízniví občané (19,2%). Tyto dva problémy vyčnívají nad ostatní. Dalším výraznějším problémem je pak kriminalita a drogy (8,2%) (VALENTOVÁ 2010).

Na šluknovském sídlišti stojí 18 panelových domů, z toho 14 panelových domů patří soukromé společnosti. V roce 2010 dochází k převodu obchodních podílů na nového majitele, který přináší okamžitý nátlak na úhradu nedoplatků. Následují nesrovnalosti při fakturaci tepla, TUV (teplá užitková voda) a pitné vody. Také dochází k častému vysokému vyúčtování služeb (to bylo i předmětem trestního oznámení). Za takovýchto podmínek se část nájemníků stěhuje pryč ze sídliště. Jeden panelový dům byl celý vystěhován a měl být přestavěn na tzv. sociální byty. Ke konci roku 2010 docházelo k přílivu nových většinou nepříznivých osob z ostatních částí šluknovského výběžku, ale i z větších měst (Ústí nad Labem, Česká Lípa, Most ad.). Tyto osoby jsou trvale bez zaměstnání, bez stálých příjmů a odkázány na sociální dávky (RYCHETSKÁ 2010). V prosinci 2010 opět dochází k převodu obchodních podílů sídliště. Během roku 2011 pokračuje stěhování lidí z převážně vyloučených lokalit Ústeckého kraje - do města přišlo přes 200 Cikánů (RYCHETSKÁ 2011). Výrazně se zvyšuje majetková trestná činnost. Drtivá většina případů měla souvislost se zvýšenou cenou výkupu kovů. Město se zhoršující situaci na sídlišti snažilo řešit zřízením služebny městské policie v přízemí jednoho panelového domu. Protože majitelem panelových domů je soukromá osoba, nemůže město nijak zasáhnout do toho, kdo bude na sídlišti bydlet. Nově přistěhovalí přicházejí na městský úřad s nájemní smlouvou na byt a jsou přihlášení k trvalému pobytu. Stanou se tak občany města a poté, co přestanou platit nájemné a musí být vystěhováni, jim musí město zajistit ubytování (RYCHETSKÁ 2011).

Špatná situace ve městě je velmi podobná i v ostatních městech výběžku. Vysoká nezaměstnanost, velký počet tzv. nepříznivých občanů a s tím spojená zvýšená kriminalita, byly zmiňovány jako hlavní problémy Šluknova od občanů města

již v roce 2010 před stěhováním obyvatel z vyloučených lokalit. Zvyšování počtu Romů a zvýšení kriminality korespondovalo se zvyšující se nespokojeností místních lidí. K vyvrcholení těchto nálad v podobě demonstrací nespokojených obyvatel posloužilo několik násilných činů ze strany minority. Zajímavostí je, že město Šluknov je s těmito demonstracemi spojováno hlavně kvůli mediálně přebíranému pojmenování „Nepokoje na Šluknovsku“, ale žádná z hlavních demonstrací se ve městě nekonala. Pro uklidnění situace bylo ve výběžku nasazeno 50 policistů speciálních pořádkových jednotek. V roce 2012 došlo k uklidnění situace a poklesu trestných činů a přestupků (RYCHETSKÁ 2012), což však neznamená konečnou spokojenost místních obyvatel.

9 Jednotlivé lidské osudy

Dějinný vývoj dvacátého století silně zasáhl osudy jednotlivých obyvatel zdejšího kraje. Zvláštním příkladem mohou být sourozenci Bienertovi. Sudetští Němci narození ve Šluknově. Eduard (1909) a František (1911) byli bratři z vážené šluknovské rodiny. František byl vzdělaný textilní inženýr, který narukoval do německého wehrmachtu a za války působil v Africe s hodností major. Díky znalosti několika světových jazyků byl spíše překladatelem, než vojákem. Jeho o dva roky starší bratr Eduard kvůli zdravotním potížím nemohl narukovat, a za války pracoval v Drážďanech v kartotéce. Díky své odbornosti v textilním průmyslu Ing. František Bienert nebyl zařazen na seznamy německých obyvatel určených k odsunu z Československa po druhé světové válce. Starší bratr Eduard byl do odsunu zařazen.

Následující roky po válce tajně svého bratra a sestru Alžbětu, která také nemusela do odsunu, navštěvoval. V roce 1953 se na hranicích s NDR objevují drátěné zátarasy a Eduard se nemůže vrátit zpět do Německa. S pomocí svých sourozenců si v rodinném domě staví úkryt, kde se skrývá dalších přibližně 10 let. Ven vychází jen v noci a kvůli přidělovému systému se o potraviny musí sourozenci dělit. František se ve svém volném čase věnuje hlavně turistice, organizuje turistické výlety, přednášky a další akce spojené s místní kulturou a krajinou, které je veliký znalec a milovník. Snaží se předávat svoje znalosti a hlavně lásku ke kraji ostatním obyvatelům Šluknova a okolí. S plánováním výletů mu pomáhal i Eduard, který ve svém úkrytu převážně studoval, a díky své znalosti map a okolí mohl trasy plánovat (PRCHAL 2003).

V roce 1962 zasáhl sousední stodolu požár a Eduard přispěchal pomoci s hašením. Hasiči však přítomnost neznámého muže nahlásili a druhý den proběhla u Bienertových prohlídka, při které byl Eduard objeven. Nebyl však poslán do vězení, protože si tzv. svůj trest odseděl na půdě svého domu. Mohl se tak zapojit do venkovního života a šířit svoje znalosti o místním kraji. Jedním z dětí, které navštěvují aktivity pořádané Bienertovými je i Michal Bílý (1958). Patří do početné cikánské rodiny, která se na sever Čech přistěhovala v době dosidlování příhraničí.

Osudy bratrů Bienertových a Michala Bílého se zásadně propletly v noci z 15. na 16. září roku 1990. Michal Bílý se po opilecké rvačce v nedalekém restauračním zařízení vydal krást do domu Bienertových, kde předpokládal lehký přístup k penězům.

Při krádeži ho však bratři překvapili, což se jim stalo osudným. František umírá na místě po velkém počtu úderů kladivem. Eduard umírá po několika dnech v nemocnici, také zraněn několika údery kladivem. Michal Bílý se stal hlavním podezřelým. V domě se našly jeho otisky a další stopy. A na jeho oblečení krev bratrů. Obviněný se nejprve k vraždě přiznal, avšak následně přiznání odvolal a zmiňoval, že šel do domu jen krást a našel tam již bratry mrtvé. Soud mu uvěřil a Bílý nebyl za vraždu odsouzen. Až v roce 2003, po objevení nových svědků, se případ znovu otevřel a vrah, mezitím 14krát trestaný, byl za vraždu odsouzen (HAB 2013).

9. 1 Osud obce Fukov

20. století nezasáhlo pouze osudy obyvatel, ale celých obcí. Takovým příkladem může být obec Fukov. Ta se rozkládala v úzkém výběžku severovýchodně od Šluknova. Ze vzpomínek Finanční stráže, resp. Sborů obrany státu, šlo o takticky v podstatě nejhorší území, které měli strážníci na starost. Bylo ze tří stran obklopeno mezistátní hranicí a v nejužším místě od východu k západu jen asi 400m široké (BENEŠ 2006).

Z roku 1410 pochází první písemná zmínka o obci. Na konci 19. století zde žilo 823 obyvatel v 143 domech. Převládalo zde německé obyvatelstvo, které se původně živilo hlavně zemědělstvím, dobytkářstvím a domácím tkalcovstvím. Bylo zde i několik českých a několik smíšených rodin. Během 19. století zde byly postaveny dvě textilní továrny. Před druhou světovou válkou se lidé sdružovali v osmi místních spolcích. Územím procházela silnice ze Šluknova do Oppachu a železniční trať mezi dvěma německými obcemi. Zajímavostí v historii obce je pobyt ruských vojsk v roce 1813 pod vedením generála Langerona. (SLAVÍČKOVÁ 2002)

Dvakrát se uvažovalo o přičlenění Fukova k Sasku. Poprvé v roce 1848, podruhé v roce 1919. V obou případech se ale obyvatelé v referendu vyjádřili pro zachování obce v Čechách. Až do roku 1945 zde stálo 141 domů a žilo téměř 800 obyvatel. Události po skončení druhé světové války znamenaly, že v roce 1949 zde žilo pouze 96 osob. Mnoho domů bylo neobydlených a často vyrabovaných. Kvůli malému počtu obyvatel byl v roce 1950 zrušen Místní národní výbor a obec spadala pod MNV Království. Další roky znamenaly úpadek obce. Z pohledu ochrany hranic měla obec velmi špatnou polohu a také nebyla plně dosídlena. Vše vyvrcholilo „Akcí Fukov“, v roce 1956 byl vypracován plán na úpravu hranice s NDR (JOZA 2000), ve kterém měl

být Fukov vyměněn za jiné území NDR. Místní obyvatelé byli přesídleni. K výměně území však nedošlo, ale Fukov již nebyl opětovně dosídlen. Budovy byly rozprodávány na levný stavební materiál a úplný zánik obce se datuje do roku 1960, kdy došlo k odstřelu zbývajících budov (BŘEČKOVÁ 2004).

10 Závěr

Termín Šluknovsko je pouze subjektivně vymezovaným pojmem, který si každý představí trochu jinak. Záleží na člověku a jeho provázanosti s tímto regionem. Pokud vezmeme v potaz šluknovský výběžek nebo jen město Šluknov a blízké okolí, můžeme konstatovat bohatý dějinný vývoj, který zamíchal kvalitou života v této nejsevernější části republiky. V minulosti tzv. záhvozdí vnímané jako území oddělené od zbytku českého státu. Po první světové válce území, o kterém se uvažovalo jako o možném k odstoupení kvůli česko-německé otázce. Region, ve kterém většinoví Němci chtěli autonomii. Během druhé světové války výběžek, který měl být odpojen od Československa. Po válce region, který zažil „výměnu“ obyvatel a je společností vnímán jako území spadající pod termín Sudety, za komunismu „umělé“ doosidlování a v dnešní době vytváření romských ghett.

Z jednoho z nejhustěji zalidněného kraje s rozvinutým průmyslem se během dvacátého století stal region s vysokou nezaměstnaností a nespokojenými obyvateli co se týče skladby obyvatel. Nejzásadněji se na nynější stav podepsal odsun Němců po druhé světové válce, který znamenal naprostou přeměnu skladby obyvatel. Němečtí obyvatelé zde žili jako majoritní obyvatelé přes sedm století a brali zdejší region za svůj domov, který chtěli zvelebovat pro další generace. Udržovali si místní tradice a zvyky. Jejich odsun a příchod nových obyvatel z různých koutů republiky, znamenal novou skladbu obyvatel. Noví příchozí mířili do zdejšího kraje hlavně z hospodářských důvodů (volné domy, uvolněná pracovní místa), přinášeli si vlastní zvyky a tradice a tím obměnili kulturní život v kraji. Velký význam na nynější situaci měl také komunistický režim a centrálně plánované hospodářství. V dnešní době se lidé z hospodářských důvodů z regionu odstěhovávají nebo o tomto kroku přemýšlí. Jak by nejsevernější výběžek České republiky vypadal po ekonomické či sociální stránce, kdyby došlo k odtržení k Německu nebo nedošlo k odsunu Němců anebo nenastal převrat v únoru 1948, se můžeme jen domnívat. Avšak na nynějším stavu se tyto události velmi významně podepsaly.

11 Seznam použitých zdrojů - Literatura

BENEŠ, E.: 1946. *Šest let exilu a druhé světové války. Řeči, projevy a dokumenty z r. 1938-1945*. 3. vyd. Praha: Orbis.

BENEŠ, J., MAREK, J., 2006. *Šluknovská zrada: komentované dokumenty a vzpomínky příslušníků jednotek Stráže obrany státu na Šluknovsku v roce 1938*. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint. ISBN 80-86011-31-3.

BRANDES, D., DVOŘÁČEK, P., 1999. *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Prostor ISBN 80-726-0017-6.

BRANDES, D., DVOŘÁČEK, P., 2002. *Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska*. 1. vyd. Praha: Prostor. ISBN 80-7260-070-2.

BŘEČKOVÁ, J., 2004. *Kostel sv. Václava ve Fukově*. In: ROSENKRANC, M., ed. *Děčínské vlastivědné zprávy. Časopis pro vlastivědu Děčínska a Šluknovska*. 1. vyd. Děčín: Oblastní muzeum Děčín, roč. 14, č. 2, s. 49-51. ISSN 1212-6918

G2 STUDIO, 2009. . 1. vyd.
luknov: G2 studio. ISBN 978-80-903893-3-5.

CHROMÝ, P., HRNČIAROVÁ, T., MACKOVČIN, P., eds., 2009. *Historická krajina*. Oddíl 3 [Historical Landscape. Section 3]. In: HRNČIAROVÁ, T., MACKOVČIN, P., ZVARA, I. a kol.: *Atlas krajiny České republiky/Landscape Atlas of the Czech Republic*. Praha : MŽP ČR, s. 73–96.

JOZA, P., 2000. „Akce Fukov“ aneb Konec jedné vesnice. In: ROSENKRANC, M., ed. *Děčínské vlastivědné zprávy. Časopis pro vlastivědu Děčínska a Šluknovska*. 1. vyd. Děčín: Oblastní muzeum Děčín, roč. 10, č. 2, s. 57-62. ISSN 1212-6918.

KASTNER, Q. 1996. *Osídlování českého pohraničí od května 1945: historická analýza doplněná kvalitativní sociologickou sondou*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-85950-19-7.

ERA, J., 1992. *Odsun nebo vyhn* *eskoslovensku, v letech 1945-1946*. 1. vyd. Praha: H&H, ISBN 80-854-6732-1.

SCHMIDT, V., METELKA, J. 1910. *Lidnatost*. [Edice Zeměpisný atlas pro střední školy (gymnasia, realky, ústavy učitelské, školy průmyslové a obchodní) 1:10 000 000]. 15. vyd. Vídeň: Hölzel.

SCHMIDT, V., METELKA, J. 1910. *Rozšíření řečí*. [Edice Zeměpisný atlas pro střední školy (gymnasia, realky, ústavy učitelské, školy průmyslové a obchodní) 1:10 000 000]. 15. vyd. Vídeň: Hölzel.

SLAVÍČKOVÁ, H., 2002. *Fukov - krátká a povšechná zpráva o zaniklé nejsevernější obci na území Čech*. In: ROSENKRANC, M., ed. *Děčínské vlastivědné zprávy. Časopis pro vlastivědu Děčínska a Šluknovska*. 1. vyd. Děčín: Oblastní muzeum Děčín, roč. 12, č. 2, s. 34-38. ISSN 1212-6918

SPURNÝ, M., ed., 2006. *Proměny sudetské krajiny*. 1. vyd. Praha: Český les. ISBN 80-86125-75-2

STANĚK, T., 1992. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: (1918-1948) : studijní materiál*. 1. vyd. Ostrava: Amosium servis. ISBN 80-85498-04-9.

ŠIMÁK, J. V., 1938. *České dějiny. Dílu I. část 5., Středověká kolonisace v zemích českých*. Praha: Jan Laichter.

TRANTINA, B., 2005. *Historie Šluknova*. 1. vyd. Šluknov: Tiskárna A. Gall.

VALENTOVÁ, V., JÁČOVÁ, H., SYROVÁTKOVÁ, J., 2010. *Socio-demografický průzkum důvodů úbytku obyvatelstva města Šluknova*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 987-80-7372-665-2.

EK, P., 2001.

Sudety (1938-1945). 1. vyd.

Praha: Argo. ISBN 80-720-3390-5.

11. 1 Seznam použitých zdrojů – Internetové zdroje

Citáty. [online]. [vid. 15. 4. 2013]. Dostupné z: <http://citaty.kukulich.cz/temata/historie>

Český statistický úřad [online]. Aktualizováno 25.7. 2013 [vid. 26. 7. 2013]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

HAB, 2013. *Boží mlýny: Vrah sudetských Němců lapen pozdě, ale přece*. In: *Česká televize* [online]. 3. 3. 2013 [vid. 20. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/216725-bozi-mlyny-vrah-sudetskych-nemcu-lapen-pozde-ale-prece/>

Mapy Google [online]. [vid. 21. 10. 2012]. Dostupné z: <https://maps.google.com/>

Místní akční skupina Šluknovsko[online]. [vid. 20. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.mas-sluknovsko.cz/>

PRCHAL, R., 2003. *Vrah sudetských Němců odsouzen ke 14 rokům*. In: *novinky.cz* [online]. 14. 11. 2003 [vid. 20. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/19690-vrah-sudetskych-nemcu-odsouzen-ke-14-rokum.html>

RŮŽKOVÁ, J., ŠKRABAL, J., 2007. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. In: *Český statistický úřad* [on-line]. 3. 3. 2007 [vid. 10. 3. 2013]. Dostupný z: <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4128-04>

RYCHETSKÁ, A. ed., 2010. *Kronika města Šluknova 2010*[online]. [vid. 21. 5. 2013] Dostupné z: http://www.mesto-sluknov.cz/gallery/828/kronika_2010.pdf

RYCHETSKÁ, A. ed., 2011. *Kronika města Šluknova 2011*[online]. [vid. 21. 5. 2013] Dostupné z: http://www.mesto-sluknov.cz/gallery/828/kronika_2011.pdf

RYCHETSKÁ, A. ed., 2012. *Kronika města Šluknova 2012*[online]. [vid. 21. 5. 2013] Dostupné z: http://www.mesto-sluknov.cz/skins/sluknov2/images/clanky_pdf_4133.pdf

KUČERA, L., PETRÁŠEK, J., 2008. *Strategický plán rozvoje města Šluknov 2007 – 2015*[online]. [vid. 15. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.mesto-sluknov.cz/gallery/SPRM_Sluknov_0.pdf

Šluknov: Nejsevernější město České republiky [online]. [vid. 12. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.sluknov.cz/>

Zeměpisný svět [online]. [vid. 11. 10. 2012]. Dostupné z: <http://svetzemepisu.wgz.cz/>

Seznam příloh

Příloha 1. Historická fotografie zaniklé obce Fukov

Příloha 2. Současná fotografie zaniklé obce Fukov

Příloha 3. Historická fotografie letoviska Karlovo údolí (dříve Karlthal)

Příloha 4. Současná fotografie Karlova údolí

Příloha 5. Historická fotografie ulice Dr. Edvarda Beneše (dříve Bautzenerstraße)

Příloha 6. Současná fotografie ulice Dr. Edvarda Beneše

Příloha 7. Historická fotografie koupaliště na Rumburské ulici (dříve Rumburgerstraße)

Příloha 8. Současná fotografie „koupaliště“ na Rumburské ulici

Příloha 9. Historická fotografie Nerudovy ulice (dříve Henkegasse) postižené bombardováním

Příloha 10. Současná fotografie Nerudovy ulice

Příloha 11. Historická fotografie památníku padlým během 1. světové války

Příloha 12. Současná fotografie památníku padlým během 1. světové války

Příloha 1. Historická fotografie dnes již zaniklé obce Fukov

(zdroj: , 2009)

Příloha 2. Současná fotografie dnes již zaniklé obce Fukov

(zdroj: , 2009)

Příloha 3. Historická fotografie letoviska Karlovo údolí (dříve Karlthal)

(zdroj: , 2009)

Příloha 4. Současná fotografie Karlova údolí

(zdroj: , 2009)

Příloha 5. Historická fotografie ulice Dr. Edvarda Beneše (dříve Bautzenerstraße)

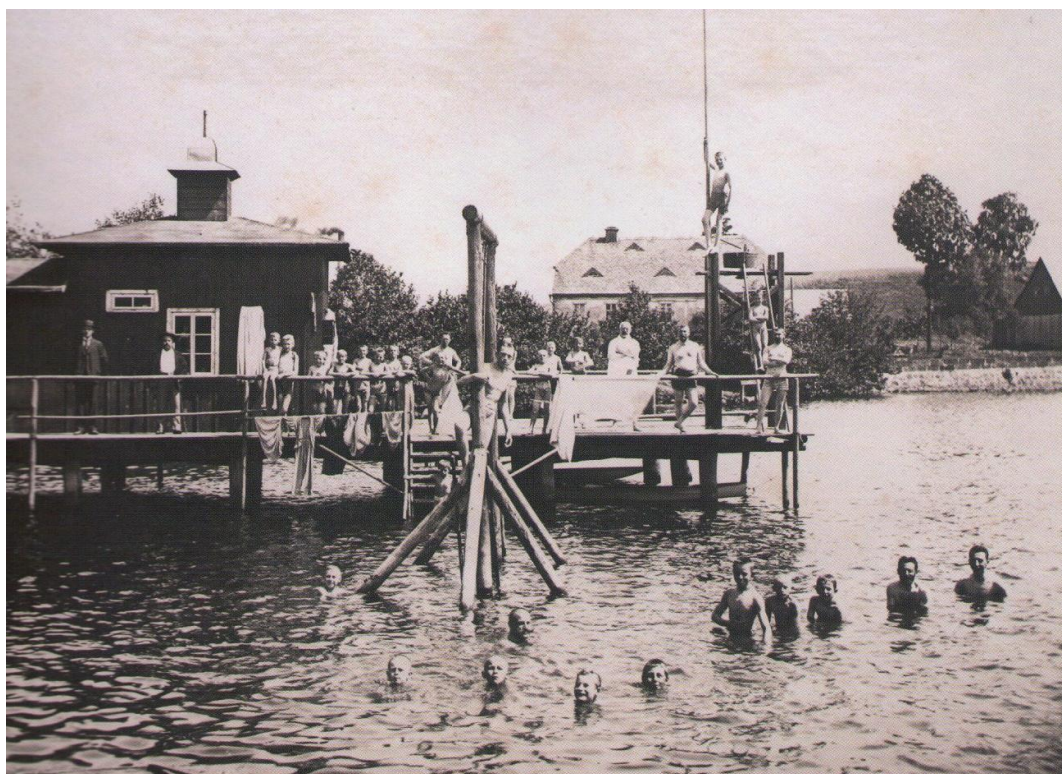
(zdroj: , 2009)

Příloha 6. Současná fotografie ulice Dr. Edvarda Beneše

(zdroj: , 2009)

Příloha 7. Historická fotografie koupaliště na Rumburské ulici (dříve Rumburgerstraße)

(zdroj: , 2009)

Příloha 8. Současná fotografie „koupaliště“ na Rumburské ulici

(zdroj: , 2009)

Příloha 9. Historická fotografie Nerudovy ulice (dříve Henkegasse) postižené bombardováním

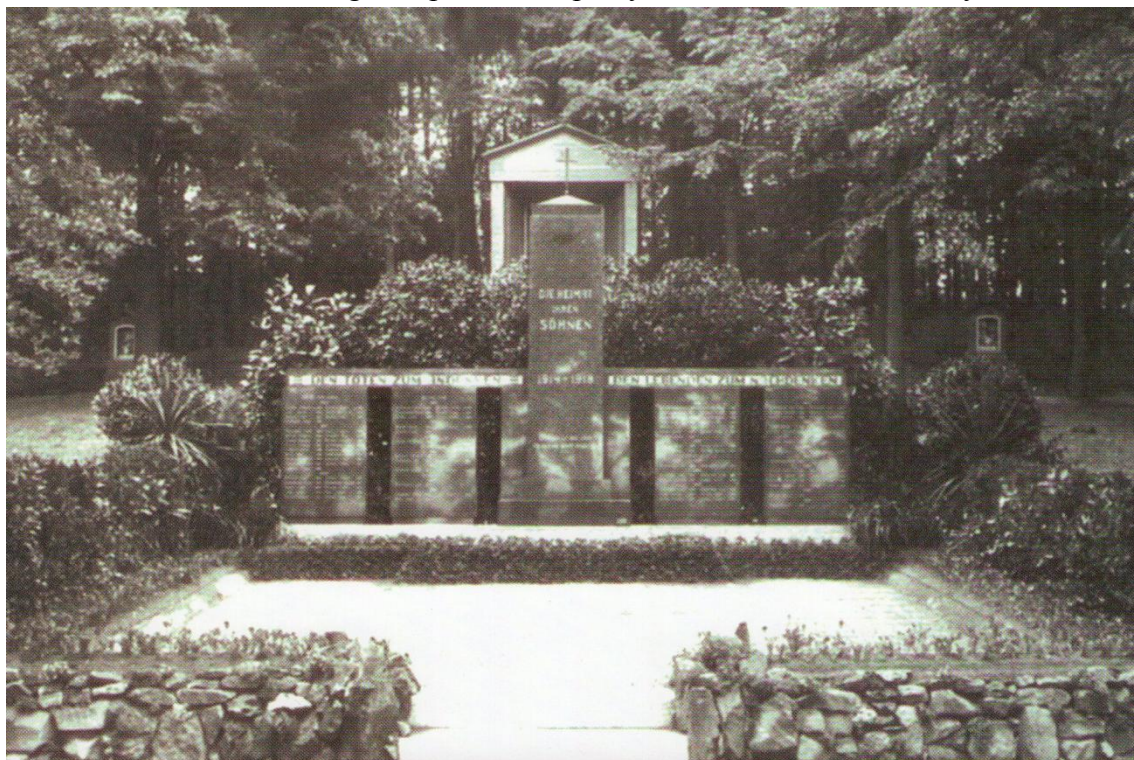
(zdroj: , 2009)

Příloha 10. Současná fotografie Nerudovy ulice

(zdroj: , 2009)

Příloha 11. Historická fotografie památníku padlým během 1. světové války

(zdroj: , 2009)

Příloha 12. Současná fotografie památníku padlým během 1. světové války

(zdroj: , 2009)